

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์สถานีตำรวจนครบาลบางรัก มีแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจะนำเสนอดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม
2. แนวคิดการมีส่วนร่วม
3. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนะ
4. แนวคิดเกี่ยวกับงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์
5. ความแตกต่างของตำรวจชุมชนสัมพันธ์กับตำรวจชุมชน
6. การจัดกิจกรรมของตำรวจชุมชนสัมพันธ์
7. งานตำรวจชุมชนสัมพันธ์สถานีตำรวจนครบาลบางรัก
8. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม

ประเภทของอาชญากรรม

มาร์แชล บี คลินาร์ด และ ริชาร์ด ควินนีย์ เสนอแนวทางการจัดประเภทของอาชญากรรมไว้ 3 ประเภท คือ

1. การจัดประเภทอาชญากรรมตามหลักกฎหมาย (Legalistic typologies) ขึ้นอยู่กับการนิยาม การให้ความหมายอาชญากรรมตามกฎหมาย

2. การจัดประเภทอาชญากรรมตามลักษณะของปัจเจกบุคคล (Individualistic typologies) ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของผู้กระทำผิด

3. การจัดประเภทอาชญากรรมตามหลักสังคม (social typologies) พิจารณาจากสภาพแวดล้อมการกระทำผิด และสภาพแวดล้อมในการก่ออาชญากรรม

คลินาร์ด และ ควินนีย์ แบ่งประเภทอาชญากรรมไว้ 9 ประเภท

1. พฤติกรรมอาชญากรที่กระทำต่อบุคคลด้วยความรุนแรง (violent personal criminal behavior) เช่น การประทุษร้ายต่อบุคคล

2. พฤติกรรมอาชญากรที่กระทำต่อทรัพย์สินตามแต่โอกาสจะอำนวย (occasional property criminal behavior)

3. พฤติกรรมอาชญากรที่ขัดต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม (public order criminal behavior) เช่น พวกติดยาเสพติด

4. พฤติกรรมอาชญากรทางการเมือง (political criminal behavior)

5. พฤติกรรมอาชญากรพื้นฐาน (conventional criminal behavior) เช่น การฉกชิงวิ่งราว การทำร้ายร่างกายเล็ก ๆ น้อย ๆ

6. พฤติกรรมอาชญากรในการประกอบอาชีพ (occupational criminal behavior) เช่น เรื่องทุจริตในงานของตนเอง

7. พฤติกรรมอาชญากรนิติบุคคล (corporate criminal behavior) เป็นบริษัทห้างร้าน ไม่ใช่ตัวบุคคล

8. พฤติกรรมอาชญากรองค์การ (organized criminal behavior) เช่น พวกแก๊งมาเฟีย มีหัวหน้าแก๊งเป็นเจ้าพ่อ

9. พฤติกรรมอาชญากรอาชีพ (professional criminal behavior) ประกอบอาชีพโดยวิธีการผิดกฎหมาย

กองบัญชาการตำรวจนครบาลได้จัดประเภทอาชญากรรมโดยจำแนกตามคดีอาชญากรรมไว้เป็น 5 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. คดีอุกฉกรรจ์สะเทือนขวัญ ได้แก่

- การฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา
- การวางเพลิง
- การปล้นทรัพย์
- การชิงทรัพย์
- การลักพาเรียกค่าไถ่

2. คดีชีวิตร่างกายและเพศ ได้แก่

- การฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา
- การฆ่าผู้อื่นโดยไม่เจตนา
- การทำให้ตายโดยประมาท
- การพยายามฆ่า
- การทำร้ายร่างกาย
- การข่มขืนกระทำชำเรา

3. คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน

- การปล้นทรัพย์
- การชิงทรัพย์ทั้งที่ก่อให้เกิดความบาดเจ็บและไม่บาดเจ็บ
- การวิ่งราวทรัพย์
- การลักทรัพย์
- การกรรโชคทรัพย์
- การรีดเอาทรัพย์
- การทำให้เสียทรัพย์
- การรับของโจร

4. คดีที่น่าสนใจได้แก่

- โจรกรรมรถยนต์
- โจรกรรมรถจักรยานยนต์
- การลักทรัพย์ในเคหสถาน
- การปล้น-ชิงแท็กซี่
- การขโมย
- การยักยอก

5. คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ได้แก่

- อาวุธปืนธรรมดา
- อาวุธปืนสงคราม
- การพนัน
- สลากกินรวบ
- ยาเสพติด
- การค้าประเวณี
- สถานบริการ
- ความผิดเกี่ยวกับวัตถุลามก

การป้องกันอาชญากรรม

1. วิวัฒนาการของการป้องกันอาชญากรรม

การป้องกันอาชญากรรมของสังคมแบบดั้งเดิม

หลักฮัมมูราบี ซึ่งบัญญัติโดยกษัตริย์ฮัมมูราบีผู้ครองเมืองบาบิโลน ถือเป็นกฎหมายฉบับแรกที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมในกฎหมายได้กำหนดลักษณะของโทษและการลงโทษไว้อย่างชัดเจนดังนี้

1. การสร้างบ้านเรือน ถ้าบ้านทรุด ยุบ ล้มทับ จนเป็นเหตุให้เกิดการตายขึ้น ผู้ก่อสร้างจะต้องโทษถึงตายเช่นกัน
2. ถ้าการพังของบ้านเป็นเหตุให้ลูกชายของเจ้าของบ้านตาย ลูกชายของผู้ก่อสร้างจะต้องตายตามไปด้วย
3. ถ้าการพังของบ้านเป็นเหตุให้ทาสของเจ้าของบ้านตาย ผู้ก่อสร้างจะต้องจัดหาทาสที่มีคุณภาพเทียบเคียงกับทาสที่ตายให้กับเจ้าของบ้าน
4. ถ้าการพังของบ้านทำให้ทรัพย์สินเสียหาย ผู้ก่อสร้างต้องก่อสร้างชดเชยให้ เป็นเหมือนเดิม และถ้าบ้านพังหมดทั้งหลัง ผู้ก่อสร้างต้องสร้างบ้านหมดทั้งหลังโดยเจ้าของบ้านไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

การป้องกันอาชญากรรมของสังคมดั้งเดิมเป็นการนำกฎข้อบังคับ หรือกฎหมาย มาใช้ในการป้องกันในสังคม ระบบของการลงโทษแบบเดิมจะลงโทษตามที่ระบุไว้ในกฎหมาย มีความโหดร้าย รุนแรง ทรมานและทารุณ ตาต่อตา ฟันต่อฟัน

2. รูปแบบของการป้องกันอาชญากรรม ที่น่าสนใจมี 7 รูปแบบ คือ

2.1 รูปแบบของสังคมไร้ระเบียบ (Social disorganization model)

การป้องกันอาชญากรรมจะกระทำได้ดีก็ต่อเมื่อจัดระเบียบของสังคม พยายามให้ระบบการควบคุมทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการกลับมาใช้นำระบบการควบคุมสังคมอย่างไม่เป็นทางการกลับมาใช้ได้ จัดระเบียบสังคมใหม่ นำกฎระเบียบเข้ามาบังคับใช้กับพฤติกรรมของคนในสังคม เสริมสร้างเรื่องการพบปะสังสรรค์ในสังคมเมื่อใดที่สังคมเกิดความสามัคคี การป้องกันอาชญากรรมจะเกิดตามมา

2.2. รูปแบบการควบคุมทางสังคม (Social control model)

แบ่งเป็น 2 ส่วน การควบคุมสังคมอย่างเป็นทางการ และการควบคุมสังคมอย่างไม่เป็นทางการ การควบคุมอย่างเป็นทางการถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษโดยกฎหมายในขณะที่การควบคุมอย่างไม่เป็นทางการจะถูกดำเนินรูปแบบนี้เน้นความผูกพันทางสังคมและให้

สมาชิกในสังคมได้เรียนรู้บรรทัดฐานของสังคม ถ้าคนในสังคมปฏิบัติตัวตามบรรทัดฐานตามที่ได้รับ การขัดเกลาทางสังคมแล้ว อาชญากรรมจะไม่เกิดขึ้นเท่ากับเป็นการป้องกันสังคมในตัวเอง

2.3 รูปแบบการสนับสนุนทางสังคม (Social support model)

การมีเพื่อนบ้านที่สามัคคีกัน เอื้ออาทรต่อกัน จะมีระบบการสนับสนุน หรือ การเกื้อหนุนต่อกันทำให้ป้องกันพฤติกรรมต่อต้านสังคมได้ การสนับสนุนทางสังคมจะทำให้คนเรามีกำลังใจ จะรู้สึกว่ามีคนรักคนห่วงใย ทำให้เราไม่ออกไปยุ่งเกี่ยวกับคนไม่ดี ไม่อยากทำตัวไม่ดี เพราะจะทำให้คนที่เรารักและสนับสนุนหรือเป็นกำลังใจให้เราต้องผิดหวังเสียใจทำให้เป็นการป้องกันอาชญากรรมได้

2.4 รูปแบบการลดช่องโอกาส (Opportunity reduction model)

การลดโอกาสการเกิดอาชญากรรม คือ การป้องกันอาชญากรรมที่นิยมใช้มากที่สุดขณะนี้ รูปแบบนี้ยังพิจารณาถึงทำเลที่ตั้ง เวลาและสภาพแวดล้อมด้วย นำแนวคิด ทฤษฎีกิจกรรมประจำวันมาใช้ลดช่องโอกาส โดยควรเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิถีชีวิต เพื่ออาชญากร ไม่สามารถคาดเดาได้ว่าเราจะทำอะไร เมื่อไร เวลาใด อย่างไร ที่ไหน เป็นต้น

2.5 การป้องกันอาชญากรรมโดยการออกแบบสภาพแวดล้อม (Crime prevention through environmental design model)

การเปลี่ยนรูปแบบของสถานที่เพื่อให้เหมาะสมกับการป้องกันอาชญากรรมมุ่งเน้นที่ตัวเหยื่ออาชญากรรมมากกว่าตัวอาชญากร สภาพแวดล้อมควรเอื้ออำนวยให้ตัวเหยื่อ ได้รับความปลอดภัยมากที่สุด

2.6 รูปแบบการจู่โจมอาชญากรรม (Crime attack model)

อาชญากรรมจะถูกขัดขวางได้โดยการมีตำรวจสายตรวจออกตระเวน ฝึกระวัง ถนน หรือบริเวณที่มักมีอาชญากรรม หลังจากมีเหตุเกิดขึ้นต้องรีบสอบสวนให้เร็วที่สุด ทำการ จับกุมผู้กระทำผิดมาลงให้ได้

2.7 รูปแบบการบริการชุมชน หรือทีมเพื่อนบ้าน-ตำรวจ (Community service model or neighborhood-police team)

รูปแบบนี้ทำให้ชัดเจนในเรื่องของภูมิศาสตร์ของบริเวณที่ควบคุมดูแล เพราะชาวบ้านจะรู้จักชุมชนของตนเองดีที่สุด เน้นการปฏิบัติงานเป็นหนึ่งเดียวของชาวบ้านใน ชุมชนกับตำรวจ

3. กลยุทธ์ในการป้องกันอาชญากรรม

3.1 การป้องกันอาชญากรรมจากสถานการณ์ (Situational crime prevention) ทำให้เป้าหมายอาชญากรรมยากต่อการจู่โจม

3.2 การข่มขู่ทั่วไป (General deterrence) ทำให้คนที่จะเป็นอาชญากรเกิดความกลัวในผลที่จะตามมาจากการกระทำผิดของเขา การขู่ด้วยบทลงโทษจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจของผู้กระทำผิดว่าจะก่ออาชญากรรมหรือไม่

3.3 การข่มขู่เฉพาะราย (Specific deterrence) การข่มขู่เจาะจงลงไปว่าละเมิดกฎหมายใด บทลงโทษอย่างไร อาชญากรต้องถูกจับและลงโทษเพื่อให้ตระหนักกว่ามีการลงโทษจริง ๆ ทำให้ไม่กล้าทำความผิดซ้ำ

3.4 การลดอัตราอาชญากรรมโดยปฏิเสธแรงจูงของผู้กระทำผิดเรื่องของโอกาสในการประกอบอาชญากรรม (Incapacitation strategies) บางครั้งกฎหมายไม่ยับยั้งการกระทำผิดของผู้กระทำผิด การควบคุมอาชญากรรมประเภทนี้ได้ คือ การกักขังที่ขยายเวลาเท่านั้นเพื่อลดความเสี่ยงของอาชญากรที่จะไปคุกคามสวัสดิภาพของคนในสังคม

4. การป้องกันอาชญากรรมโดยภาครัฐ

การป้องกันอาชญากรรมของภาครัฐเป็นการป้องกันอาชญากรรมโดยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม คือ ตำรวจ เพราะตำรวจโดยบทบาทหน้าที่คือการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมโดยตรงมีความรับผิดชอบต่อการสืบสวน สอบสวน และการจับกุมผู้กระทำผิดและยังทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ปัจจุบันตำรวจมีหน่วยที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมโดยเฉพาะในสังคมไทยสถานีตำรวจไม่ว่าจะเป็นนครบาลหรือภูธร จะมีหน่วยตำรวจเรียกว่า ตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ (ตชส.) สถานีตำรวจรับผิดชอบรวบรวมสถิติอาชญากรรมในการแก้ไข และการป้องกันอาชญากรรม โดยอาศัยคนในชุมชนเป็นเบาะแสของข่าวอาชญากรรมในชุมชน เพราะไม่มีใครรู้สภาพอาชญากรรมได้ดีเท่ากับคนในชุมชนนั่นเอง ตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์จัดอยู่ในสายงานป้องกันและปราบปรามโดยปกติตำรวจชุดนี้จะเข้าไปเยี่ยมบ้านและทำความรู้จักกับชาวบ้านโดยการพูดคุยซักถามปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่

สายงานป้องกันปราบปรามประกอบด้วยตำรวจสายตรวจซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ตำรวจสายตรวจเดินเท้า
2. ตำรวจสายตรวจจักรยาน/รถจักรยานยนต์
3. ตำรวจสายตรวจรถยนต์

5. การป้องกันอาชญากรรมโดยภาคเอกชน แบ่งเป็น

5.1 การรักษาความปลอดภัยโดยบริษัทเอกชน องค์ประกอบของบริษัทรักษาความปลอดภัยมี ดังนี้

1. ยาม พนักงานตรวจตรา รถเกราะ และบริการความปลอดภัยอื่น ๆ

2. การวิเคราะห์การรักษาความปลอดภัย การประชุมปรึกษาหารือ และการบริหารจัดการ

3. การผลิต การกระจายการขาย และการติดตั้งเครื่องมือเกี่ยวกับอิเล็กทรอนิกส์ ในการป้องกันความปลอดภัย

การรักษาความปลอดภัยของบริษัทเอกชน มีหน้าที่ เผื่อระวังสังเกตว่ามีอะไรผิดสังเกตเกิดขึ้นหรือไม่ ถ้ามีสิ่งผิดปกติ ต้องรู้บทบาทของตนเองว่ามีหน้าที่รับผิดชอบมากน้อยเพียงใด และรับรายงานให้หัวหน้ารับทราบเหตุการณ์ผิดปกตินั้นทันที เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเปรียบเสมือนผู้ช่วยตำรวจในการตรวจตราไม่ให้มีอาชญากรรมเกิดขึ้น เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นต้องประสานกับตำรวจผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงทันที

5.2 การป้องกันอาชญากรรมโดยชุมชน

การป้องกันโดยชุมชนมีหลายรูปแบบคือ แบบทางการ และแบบไม่เป็นทางการ โครงการที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนจะเพื่อความสงบสุขของกลุ่มสมาชิกที่มาร่วมกัน ต้องการความปลอดภัยจากอาชญากรรมร่วมกัน การป้องกันอาชญากรรมโดยชุมชนนี้ จะได้ผลเมื่อคนในชุมชนให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน

6. การป้องกันอาชญากรรมโดยผสมผสานระหว่างภาครัฐและเอกชน

การป้องกันแบบผสมผสานคือการร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน การป้องกันอาชญากรรมไม่อาจพึ่งพาการคุ้มครองภาครัฐได้เพียงอย่างเดียว คนทุกคนในสังคมควรมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม ครอบครัว เพื่อน และชุมชน ต้องมีบทบาทและความเข้มแข็งขึ้น ศีลธรรมประจำใจมีบทบาทในการยับยั้งการกระทำผิด เมื่อผู้กระทำผิดสำนึกตัวและอายต่อการกระทำผิดแล้ว สังคมควรให้โอกาสบุคคลนั้นกลับคืนสู่สังคมอีกครั้ง

การป้องกันอาชญากรรมสามารถแยกการป้องกันออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านข่าวสาร (Information) โดยการให้ข่าวสาร ข้อมูลและความรู้ ในการป้องกันอาชญากรรมแก่ประชาชนทุกกลุ่ม ให้รู้ถึงวิธีการป้องกันตนเองมิให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมแก่ประชาชนทุกกลุ่ม

2. การให้ความช่วยเหลือประชาชน (Aid) เช่น การสำรวจอาคารตึกแถว แนะนำการรักษาความปลอดภัยแก่ธุรกิจที่เสี่ยงต่ออาชญากรรม ได้แก่ โรงแรม ร้านเพชรพลอย ธนาคาร

3. การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

- การจัดกำลังสายตรวจในการตรวจท้องที่
- การวางแผนในการใช้กำลังคนตามสถานการณ์ของอาชญากรรมในชุมชน
- การวางแผนป้องกันอาชญากรรมตามประเภทความผิด

มนัส คุรุทไชยยันต์ ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุของอาชญากรรมพบว่าเกิดจากเจตนาในการกระทำความผิด และโอกาสในการกระทำความผิด การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมแบ่งได้เป็น สองส่วน ดังนี้

1. การป้องกันอาชญากรรม ได้แก่ การใช้มาตรการ แบ่งเป็น 3 มาตรการ คือ

1.1 มาตรการป้องกันพื้นฐาน ปฏิบัติภายใต้แนวความคิดที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการเกิดอาชญากรรม ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมของสังคม สถานภาพของผู้ประกอบอาชญากรรม โอกาสในการประกอบอาชญากรรม ตำรวจมีหน้าที่แก้ไขป้องกันไม่ให้คนร้ายมีโอกาสกระทำผิดสองวิธี คือ

- ตัดโอกาสคนร้ายโดยตรง ด้วยการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในเครื่องแบบปรากฏในพื้นที่ และช่วงเวลาที่เหมาะสมตามข้อมูลอาชญากรรม

- ขจัดมูลเหตุ คือ ตัดโอกาสของคนร้ายทางอ้อม ภายในขีดความสามารถและขอบข่ายอำนาจ ยกเว้นปัญหาความยากจน คนตกงาน คนที่ระดับการศึกษาต่ำ เหล่านี้อยู่นอกเหนืออำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะแก้ไขได้

1.2 มาตรการป้องกันตามปกติ เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผลการป้องกัน มีการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

1.3 มาตรการป้องกันในเชิงรุก เป็นการปฏิบัติที่ใกล้ชิดกับมาตรการปราบปราม แต่ยังไม่ถึงขั้นจับกุม วิธีการนี้เน้นย้ำการกระทำที่สม่าเสมอไม่หวังผลการจับกุม

2. การปราบปรามอาชญากรรม ได้แก่ การใช้มาตรการระงับการกระทำผิดและการจับกุมควบคุมอาชญากรรม เพื่อป้องกันอาชญากรรมย้อนกลับมาประกอบอาชญากรรมอีก แบ่งเป็น 2 มาตรการ คือ

2.1 มาตรการปราบปรามตามปกติ ได้แก่ การป้องกันและระงับเหตุ ในขณะที่เกิดอาชญากรรม และการสืบสวนติดตามจับกุมภายหลังเกิดเหตุ ตลอดจนการสืบสวนหาข่าวอาชญากรรมอย่างต่อเนื่องในทุกวิธี

2.2 มาตรการปราบปรามเชิงรุก เช่น การจัดให้มีการระดมการกวาดล้างอย่างสอดคล้องกับเหตุการณ์ และสถานภาพอาชญากรรม

แนวคิดการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

โดยทั่วไปแนวความคิด ปรัชญา หลักการ เป้าหมายและวิธีการพัฒนาการชุมชน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นวิธีการและเป้าหมาย (Means and ends) ในการพัฒนาอันน่าจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง (Self-reliance) ของประชาชนและชุมชน ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดในการพัฒนานักวิชาการ และนักปฏิบัติหลายท่านต่างก็ยอมรับนับถือความจำเป็นและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

Rom P. Yadav (1980, p. 87) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจ โดยไม่ถูกบังคับซึ่งกระบวนการความร่วมมือของประชาชนนั้นต้องมีความรู้สึกดังนี้

1. การเข้าร่วมในการตัดสินใจตกลงใจ
2. การเข้าร่วมในการดำเนินการของแผนและโครงการพัฒนา
3. การเข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการและแผนงานของการพัฒนา
4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

ลือชัย ศรีเงินยวง และ ผาสุก เอกวาณิช (2526, น. 12-13) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงต้องไม่หมายเพียงแต่การตั้งประชาชนเข้าร่วมโครงการที่รัฐเป็นผู้กำหนด รูปแบบ เป้าหมายของงาน และ กำหนดให้มีการร่วมงาน ดังที่ผ่านมาแต่จะต้องมีส่วนร่วมอย่างมีสำนึกรับผิดชอบและมีบทบาทอย่างเต็มที่ตั้งแต่คิดค้นปัญหา วางแผนปฏิบัติงานดูแลกำกับ ตลอดจนประเมินผลติดตามงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงต้องหมายถึงการมอบอำนาจอธิปไตยขั้นพื้นฐานคืนสู่ประชาชนการพยายามจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, น. 6) ได้เสนอความหมายหลักสำคัญของนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกันในเรื่องต่อไปนี้นำบรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ ได้แก่

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ประธาน วัฒนวานิชย์ (2536, น. 24) ได้กล่าวถึงหลักการที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกัน และลดจำนวนอาชญากรรมในสังคมที่สำคัญได้แก่ การกระจายอำนาจในการบริหารงานยุติธรรม (Decentrazation) พร้อม ๆ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้แก่

1. ประชาชนและชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในความพยายามที่จะป้องกันอาชญากรรม
2. องค์การในกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนหรือโครงการที่เอกชนเป็นผู้ริเริ่มขึ้น
3. จัดให้มีโครงการร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมระหว่างภาครัฐและเอกชนในระดับต่าง ๆ
4. เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายจะต้องมีหน้าที่ให้การสนับสนุนโครงการป้องกัน

Caldwell (1965, p. 78) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการของตำรวจว่าการรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างตำรวจกับประชาชนจะเป็นผลประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่สำหรับงานของตำรวจ เพราะการที่ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนนั้นจะนำมาซึ่งความสะดวกรวดเร็วในการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับอาชญากรรมและนำไปสู่ความสำเร็จในการสืบสวนที่มีประสิทธิภาพเป็นผลให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ประหยัดงบประมาณลดความเสียหายต่อการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน และยังเป็นผลดีต่อโครงการ ลดอัตราการเกิดอาชญากรรมและการกระทำผิดของเด็กเยาวชนในชุมชนลงได้

ปรัชญา เวสารัชช์ (2530, น. 101) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่ประชาชน หรือชุมชน หรือองค์กรของประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอน ในรูปแบบการตัดสินใจในชีวิตของตน ในการจัดเกี่ยวกับทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิตในทุก ๆ ด้านของตนที่เป็นอยู่ให้ดีกว่าเดิม โดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่บุคคลต่าง ๆ ในทุกระดับที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ประชาชนในชุมชน หรือหมู่บ้าน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิหรือองค์กร อาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ และรวมถึงเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของรัฐในทุกระดับได้มีโอกาสเข้าร่วมในการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา ซึ่งการมีส่วนร่วมอาจจะโดยตรงที่ผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน การมีส่วนร่วมทางอ้อมโดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการกลุ่มและหรือการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา ดังนั้นการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารโครงการพัฒนาสถานีตำรวจเพื่อประชาชนจึงหมายถึงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการตามโครงการ ดังนี้

1. ร่วมคิด หมายถึง การให้โอกาสให้คณะกรรมการสถานีตำรวจและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอข้อมูล สภาพปัญหา ค้นคว้าปัญหา ค้นหาสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน หรือสถานีตำรวจของตนเอง ตลอดจนรวมถึงการศึกษาหาข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาเพื่อเสนอความต้องการของชุมชนสร้างรูปแบบวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาและลดปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่จะเป็นประโยชน์และสนองความต้องการของชุมชนหรือสถานีตำรวจ

2. ร่วมตัดสินใจ หมายถึง การให้โอกาสคณะกรรมการสถานีตำรวจร่วมตัดสินใจทางเลือกที่จะใช้ทางเลือกที่มีอยู่หรือการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยอาศัยระบบข้อมูลที่ผ่านการประมวลวิเคราะห์มาใช้ประกอบการตัดสินใจ

3. ร่วมวางแผน หมายถึง คณะกรรมการสถานีตำรวจมีโอกาสในการวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมของสถานีตำรวจ เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนหรือสถานีตำรวจโดยอยู่บนพื้นฐานการนำเอาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพอาชญากรรมปัญหาและความต้องการของชุมชนหรือสถานีตำรวจที่ผ่านการประมวลวิเคราะห์แล้วอย่างเป็นระบบไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ ปัญหาความต้องการของชุมชนหรือองค์กร และศักยภาพของชุมชน ตลอดจนร่วมวางแผนลงทุนในกิจกรรมตามขีดความสามารถของสถานีตำรวจนั้น ๆ

4. ร่วมทำ หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานีตำรวจในการปฏิบัติการดำเนินงานตามกิจกรรม แผนงาน โครงการ หรือนโยบายที่วางแผนไว้ของสถานีตำรวจเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยให้สอดคล้องกับภูมิปัญญา ทรัพยากรที่มีอยู่ตรงตามช่วงเวลาและระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

5. ร่วมติดตาม ประเมินผล หมายถึง การที่คณะกรรมการสถานนีตำรวจมีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ หรือกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติไปแล้วให้ประโยชน์ตลอดไป ตลอดจนการวิเคราะห์ถึงผลสำเร็จว่าเป็นอย่างไรสามารถแก้ไขปัญหาหรือความต้องการของชุมชน หรือสถานนีตำรวจได้จริงหรือไม่ มีปัญหาอะไรบ้างที่เกิดขึ้นที่จะต้องนำไปปรับปรุงแก้ไข หรือมีแนวทางอะไรบ้างที่จะต้องผลักดันไปสู่แผนงานโครงการแผนงานหรือนโยบายของสถานนีตำรวจต่อไป ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องมีการประมวลวิเคราะห์หรืออย่างเป็นระบบที่สมบูรณ์และนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อไปอย่างเป็นกระบวนการ

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ถ้าพิจารณาในแง่ของความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนก็สามารถแยกความสำคัญได้ดังนี้

1. เนื่องจากโครงการพัฒนาชุมชนในทุกโครงการ จะมีวัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งคือ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีการกินดีอยู่ดีมีรายได้สูง มีมาตรฐานการครองชีพสูง รวมตลอดถึงต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ เป็นไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น หากประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายของโครงการพัฒนาชุมชนได้ยอมรับและให้การสนับสนุนต่อการพัฒนาชุมชน โครงการเหล่านั้นย่อมมีโอกาสที่จะบรรลุสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ง่าย ในทางตรงข้ามหากประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายของโครงการพัฒนาชุมชนไม่เห็นด้วย ไม่ให้การสนับสนุนจนถึงขนาดทำการต่อต้านและโครงการพัฒนาชุมชนนั้นย่อมประสบกับความล้มเหลวในที่สุด

2. เนื่องจากการยอมรับที่ว่าประชาชนในชุมชนเป็นผู้รู้ดีถึงสภาพปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของชุมชนตนเองเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะเป็นผู้ที่อาศัยในพื้นที่นั้นมานานอย่างต่อเนื่อง จึงน่าจะรู้เรื่องราวของสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนตนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การที่ให้ประชาชนในชุมชนนั้น ซึ่งเป็นผู้ที่ทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนตนได้เป็นอย่างดี ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนา จึงน่าจะเป็นสิ่งที่ดี เพื่อที่จะได้สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างตรงจุดกับความต้องการมากขึ้น

3. เนื่องจากตระหนักว่าแนวคิดของการพัฒนาชุมชนในลักษณะที่จะใช้รูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติทั้งนี้เพราะสภาพปัญหาความต้องการตลอดจนสภาพภูมิศาสตร์พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ค่านิยม และวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันออกไป ฉะนั้น การที่จะให้รูปแบบของการพัฒนาชุมชนเป็นรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ

นอกจากจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไม่ตรงจุดแล้วยังอาจสร้างความล้มเหลวในการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนได้ง่าย โดยเฉพาะถ้าประชาชนไม่ยอมรับไม่ให้ความร่วมมือ หรือขนาดต่อต้านในสิ่งที่บังคับหรือชี้แนะให้เขา

4. ในประเทศที่การปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง มามีแนวทางในการปูพื้นฐานเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้แก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็คือการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการพัฒนาประเทศให้เกิดขึ้นทุกระดับ ในการพัฒนาชุมชนก็เช่นกันแนวคิดของการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ จะช่วยเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของประชาชนในระดับชุมชนจริง ๆ อาทิ ความเสมอภาคทางการเมืองในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การรู้จักอดทนและอดกลั้นต่อความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากตน การใช้เหตุผล การเคารพในศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ การเคารพในสิทธิหน้าที่ เป็นต้น

นอกจากเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ ดังกล่าวแล้ว ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่อไปนี้

1. ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมก่อนเริ่มกิจกรรม การมีส่วนร่วมไม่เหมาะสมในสถานการณ์ฉุกเฉิน
2. ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปเขาประเมินค่าตอบแทนที่จะได้รับ
3. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้ง 2 ฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทอนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม หากจะมีส่วนร่วม

ดังนั้นจะเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จะช่วยสนับสนุนความสำเร็จของโครงการได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการได้รับการยอมรับและการสนับสนุนของประชาชนในพื้นที่ จะทำให้ทราบถึงข้อมูลและสภาพปัญหาของพื้นที่ และรูปแบบของการพัฒนาหรือการทำโครงการใด ๆ ก็ตามไม่สามารถใช้เป็นรูปแบบสำเร็จตายตัวได้ต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ปัญหาและสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญคือการรู้จักปรับลดขอบข่ายร่วมกันสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของจะทำให้การแก้ปัญหาของชุมชนตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริง ซึ่งจะทำให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินการตามโครงการต่าง ๆ

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาจำแนกได้ 5 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะของตัวบุคคล ในลักษณะนี้จะให้ความสำคัญในปัจเจกบุคคล ที่เขามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยมองประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งสำคัญของแนวคิด เช่น การตัดสินใจ จิตสำนึก ความเป็นเจ้าของ ความรู้สึกรับผิดชอบ เป็นต้น
2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกระบวนการที่มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้างกลุ่มและโครงสร้างภายในหน่วยให้เป็นกระบวนการที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องในลักษณะนี้ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ ผู้ตาม และองค์กรที่มีประสิทธิภาพ
3. การมีส่วนร่วมในลักษณะของโครงการ ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญที่การจัดโครงการ อันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดีโดยเน้นกลุ่มเป้าหมายการถ่ายทอดระบบเทคนิคความรู้และการกระจายอำนาจสู่ประชาชนซึ่งเป็นการเชื่อมโยงที่ดีระหว่างประชาชนกับรัฐ
4. การมีส่วนร่วมในลักษณะของสถาบัน ในลักษณะที่ให้ความสำคัญในแง่การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถาบันมีการถ่ายทอดหรือขยายโครงสร้างทางอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์และชนชั้นทางสังคมในการกำหนดรูปแบบการใช้ทรัพยากร การบริหารสถานะและอำนาจในสังคม
5. การมีส่วนร่วมในลักษณะของนโยบาย ในลักษณะให้ความสำคัญในเรื่องการยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เสียเปรียบในสังคม แล้วนำมาใช้กำหนดเป็นนโยบายและแผนงานระดับชาติเพื่อเป็นการประกันความมั่นคงในเรื่องของการให้การสนับสนุนและยอมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปของสถาบัน โครงการ กฎหมายและอุดมการณ์แนวใหม่

บัตนธร อ่อนดำ (อ้างถึงใน อนงค์ พัฒนจักร, 2535, น. 46) การมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนา เป็นการวัดเชิงคุณภาพ 5 ขั้นตอน อันเกิดจากการผสมผสานแนวคิดเชิงทฤษฎี กับแนวคิดภาคปฏิบัติดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญกับความต้องการด้วย

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและ แนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนการกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ อันแสดงออกมาในเชิงรูปธรรมและนามธรรมต่อสังคมหรือบุคคลก็ตาม

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย อันนับเป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำให้รูปของการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปยอด

White (1981, p. 18) ให้คำจำกัดความ การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ ด้วยกันคือ มิติที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่ 2 คือ มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาการ ลงมือปฏิบัติการที่ได้ตัดสินใจ มิติที่ 3 คือ มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่จะเกิดการดำเนินการ

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

World Health Organization (सानิตย บัญช, 2527, น. 10-11) เสนอปัจจัยพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงของชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ

1.1 การมองเห็นว่าได้รับผลประโยชน์จากสิ่งตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไปซึ่งถือเป็นเรื่องกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

1.2 การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้าถึงมีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมาก จะเห็นประโยชน์ของการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีได้จตุรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น

2.1 เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสในการเข้าร่วมพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

2.2 ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัดเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

2.3 กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมโดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

อานุกาพ ภีรลาภ (2528, น. 21-22) กล่าวถึงพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกิดจากพื้นฐานของประชาชน 4 ประการคือ

1. ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ประชาชนต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผน จัดการ บริหารองค์กร และการให้ทรัพยากรในที่สุด

2. ประชาชนต้องมีความพร้อมในการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และ กายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วม

3. ประชาชนต้องมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีความเข้าใจเห็นประโยชน์ในการมีส่วนร่วม จะต้องไม่ใช่เป็นการบังคับหรือการผลักดันไม่ให้เข้าร่วม โดยที่ประชาชนมิได้ประสงค์จะเข้าร่วมนัยหนึ่งนัยใด

4. ประชาชนต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีโอกาสที่จะเข้าร่วม ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนในการตัดสินใจและกำหนดกิจกรรมที่ตนต้องการในระดับที่เหมาะสม ประชาชนต้องมีโอกาสและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

สากล สถิติวิทยานนท์ (2532, น. 166-167) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2. ความเดือนร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีอยู่ต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผนและลงมือทำร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชน ไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงและมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำการ ที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ

จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการพัฒนาชุมชน จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ต้องการให้เกิดขึ้น คือ

1. ทางเศรษฐกิจ (Economic) ประชาชนสามารถสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจได้โดยอาศัยการร่วมมือกันซื้อ ร่วมมือกันขาย เพื่อให้ได้ของที่มีคุณภาพและมีความยุติธรรมทางด้านราคา เช่น การดำเนินงานในรูปของสหกรณ์ หรือประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่เป็นหนี้สินใคร และไม่อพยพไปขายแรงงานในชุมชนอื่น ๆ เป็นต้น นั้นหมายถึงการลดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากภายนอกชุมชน

2. ทางสังคม (Social) การมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้นทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) เกิดความไว้วางใจตนเอง (Self-reliance) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) ต่อตนเองและผู้อื่น ช่วยเหลือตนเองได้ (Self-help) ประชาชนสามารถระดมความคิด พลังกาย พลังใจ และความสามารถ เข้าจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้สำเร็จ

3. ทางการเมืองและการปกครอง (Political and Government) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนแต่ละคนนั้นเป็นการสร้างบุคลิกภาพและจิตสำนึกของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะมุ่งไปสู่การปกครองตนเอง เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมมือบริหารงานของหมู่บ้านและตำบล ในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบลที่ได้รับการคัดเลือก และเห็นชอบจากชาวบ้านให้กระทำหน้าที่เพื่อชุมชนของตนเอง ซึ่งในที่สุดแล้วต้องการให้เกิดลักษณะของการปกครองท้องถิ่น (Local Government) นั้นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับทัศนะ

ทัศนะ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า ทัศนะ หมายความว่า ความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะบุคคลสิ่งของการกระทำหรือสถานการณ์ต่าง ๆ

ปิยะ สุขประเสริฐ (2525, น. 20) ให้ความหมายของทัศนะในการศึกษาวิจัยเรื่อง ทัศนะของประชาชนต่อประสิทธิภาพของตำรวจระดับสถานีในการให้บริการประชาชนศึกษาเฉพาะกรณีสถานีตำรวจนครบาลบางยี่เรือ ทัศนะ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นของ

บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รวมทั้งแนวทางปฏิบัติ ท่าที ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง

ทัศนะ หมายถึง ข้อคิดเห็น, แง่มุม, มุมมอง, เจตคติ, แนวคิด (kapook.com, 2551)
 สรุป ทัศนะ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่มี
 ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รวมทั้งแนวปฏิบัติหรือท่าที ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์

ความเป็นมาของตำรวจชุมชนสัมพันธ์ (กรมตำรวจ, 2539, น. 15-21)

แผนมหาดไทยแม่บท ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2535-2539) หลักการเกี่ยวกับงานชุมชน
 และมวลชนสัมพันธ์ พอจะสรุปได้ดังนี้ จะต้องเร่งขยายผลการดำเนินงานตามโครงการชุมชนและ
 มวลชนสัมพันธ์ซึ่งเป็นโครงการที่แสวงหาความร่วมมือของประชาชน ทั้งในด้านการให้ความรู้
 เสริมสร้างจิตสำนึก เพื่อให้เกิดผลในการปฏิบัติที่ชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่ ตลอดจนให้มีอาสาสมัครใน
 การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจให้กว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ทั่ว
 ประเทศโดยรวดเร็ว

แผนรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ขยายงานชุมชนสัมพันธ์และมวลชน
 สัมพันธ์ ให้กว้างขวางรวมทั้งมีการประสานงานระหว่างตำรวจ ฝ่ายปกครอง กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน
 และกลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ ให้สามารถปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องกันรณรงค์และประชาสัมพันธ์เผยแพร่
 ความรู้และความสำนึกในการป้องกันความปลอดภัยให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งในส่วนกลางส่วน
 ภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

แผนรักษาความมั่นคงภายใน ดำเนินการทางการเมืองเพื่อความมั่นคง โดยใช้
 หลักการประชาสัมพันธ์และการเข้าถึงประชาชน ในการพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่ให้ขึ้นรวมทั้ง
 พัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์กรประชาชน เพื่อลดเงื่อนไขทางสังคม และป้องกันการพลิกกลับของ
 สถานการณ์สงครามปฏิวัติ

แผนกรมตำรวจแม่บท ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535-2539) มีแผนสาขาชุมชนและ
 มวลชนสัมพันธ์

ซึ่งกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางในการดำเนินงาน แผนงาน/โครงการ
 ไว้โดยมีวัตถุประสงค์ของแผนสาขามวลชนและชุมชนสัมพันธ์ ในแผนกรมตำรวจแม่บทฉบับที่ 2
 กำหนดดังนี้

1. เพื่อให้ข้าราชการตำรวจ มีจิตสำนึกและอุดมการณ์ในงานตำรวจชุมชนและ
 มวลชนสัมพันธ์ มีความรู้ความเข้าใจถึงแนวคิด หลักการวิธีการ และกระบวนการของงานตำรวจ

ชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ รวมทั้งมีความสามารถและทักษะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมปรากฏว่าเมื่อปฏิบัติงานในพื้นที่เสร็จสิ้นตามแผนปฏิบัติการประชาชนหลายพื้นที่พอใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์ได้ร้องขอรับความช่วยเหลือต่อเนื่องต่อไป โดยเข้าชื่อร้องขอต่อกรมตำรวจ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จในการปฏิบัติงานครั้งนี้ได้อย่างเด่นชัด ทางกรมตำรวจก็ได้สนองตอบความต้องการดังกล่าว โดยให้ชุดปฏิบัติงานในส่วนที่ทำงานในพื้นที่ที่ต้องการความช่วยเหลือ มีความเดือดร้อนสูง ปฏิบัติงานในพื้นที่ต่อไปในอีกช่วงเวลาหนึ่งระยะในช่วงปลายปี พ.ศ. 2532 ต่อกับช่วงระยะต้นปี พ.ศ. 2533 มีการเกิดอาชญากรรมในลักษณะคดีประเภทมีการกระทำความรุนแรง มีการใช้อาวุธสงครามลอบสังหารกว้างขวาง และดำเนินการด้วยวิธีที่มีแผนการ มีความอุกอาจทารุณทั้งไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง จากสถานการณ์ดังกล่าว สร้างความหวาดหวั่น สะเทือนขวัญจนกระทั่งประชาชนมีความรู้สึกไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่งผลกระทบให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกของรัฐบาลธุรกิจในอนาคตกรรมการท่องเที่ยวและธุรกิจอื่น ๆ รักษาความมั่นคงของชาติ และบริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการบริหารและปฏิบัติการ งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อกันระหว่างตำรวจกับประชาชน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนกิจการตำรวจ และมีส่วนร่วมในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความมั่นคงของชาติ

2. เพื่อสนับสนุนองค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องให้มีขีดความสามารถยิ่งขึ้น ในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความมั่นคงของชาติเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาคุณภาพชีวิต มีลักษณะนิสัยและรูปแบบวิถีชีวิตที่ดีงามเป็นผู้มีศีลธรรม มีระเบียบวินัย และมีจิตสำนึกที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบ ต่อสังคมทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อขยายผลการปฏิบัติการและพัฒนาการงานชุมชน และมวลชนสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและความมั่นคงของชาติมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับพื้นฐาน สังคมมีความสุขและเกิดความมั่นคง

สำหรับเป้าหมายของแผนสาขาชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ในแผนกรมตำรวจแม่บท ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535-2539) ได้กำหนดเป้าหมายการดำเนินงานไว้ คือ ปรับปรุงการศึกษาอบรมในหลักสูตรของกรมตำรวจเพื่อการผลิตและพัฒนาข้าราชการตำรวจทุกระดับให้มีความรู้ความเข้าใจมีจิตสำนึกและอุดมการณ์ ในรูปแบบวิถีชีวิตและการทำงานที่ดีงาม และยึดมั่นในหลักการของตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ส่งเสริมให้หน่วยงานที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมการรักษาความมั่นคงของชาติ ตลอดจนการบริการประชาชน ให้มีการ

ฝึกอบรมข้าราชการกรมตำรวจระดับปฏิบัติการให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักการของตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ส่งเสริมให้ข้าราชการตำรวจไปศึกษาดูงานกิจการตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ระบบพลเรือนอาสาสมัครร่วมกับตำรวจในการรักษาความสงบเรียบร้อย การพัฒนาเด็กและเยาวชน และการพัฒนาชุมชน ตลอดจนการแก้ไขปัญหาด้านปัญหาสังคมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จัดให้มีการสัมมนาการบริหารงานชุมชนสัมพันธ์ให้แก่ข้าราชการตำรวจระดับบริหารที่ทำหน้าที่ด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมการรักษาความมั่นคงของชาติและการบริการประชาชน ตลอดจนด้านอำนาจการสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง พัฒนาการบริหารด้านโครงสร้างการจัดองค์กร การบริหารแผนงานและโครงการบริหารงานบุคคล การบริหารการเงินพัสดุ ตลอดจนการส่งกำลังบำรุงให้สามารถรองรับภารกิจในงานของตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อมทั้งซึ่งความร่วมมือและสร้างความเข้าใจอันดีของประชาชนในพื้นที่เป้าหมายที่ได้ดำเนินการไปแล้วตามแผนสาขาชุมชน และมวลชนสัมพันธ์ ในแผนกรมตำรวจฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2530-2534) และโครงการชุมชนสัมพันธ์ของกรมตำรวจ (พ.ศ. 2531-2534) ปรับปรุงเทคนิค-วิธีการ และการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจที่รับผิดชอบงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมตลอดจนบริการประชาชนในระดับสถานีตำรวจและหน่วยปฏิบัติการให้เป็นไปตามหลักการของตำรวจชุมชนสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนทั่วไป องค์กรอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชนเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพสังคม เพื่อร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ อุบัติภัย ทารุณกรรมเด็กและเยาวชน และปัญหาความมั่นคงภายใน สนับสนุนองค์กรของประชาชน ซึ่งดำเนินการด้านรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชุมชน หรือด้านการรักษาความมั่นคงแห่งชาติอยู่ก่อนแล้วให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยให้มีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างมีระบบและต่อเนื่อง มุ่งขยายงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ในการแก้ไขปัญหาสังคม เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนหรือพื้นที่ที่ไม่มีปัญหาอาชญากรรมหรือความมั่นคงภายในดำรงไว้ ซึ่งความสงบสุขสืบไปกับช่วยเหลือสนับสนุนให้ชุมชนหรือพื้นที่ที่มีปัญหาอาชญากรรมหรือความมั่นคงภายในรุนแรงให้สามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนหรือพื้นที่ที่สงบสุขพึ่งตนเองได้ ระดับหนึ่ง รวมทั้งระดมสรรพกำลังเข้าแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งเกินขีดความสามารถของท้องที่ อาทิ ปัญหาอาชญากรรมร้ายแรง ปัญหาการก่อการร้ายปัญหาก่อความไม่สงบเรียบร้อยภายในสังคม ปัญหาสาธารณภัยให้เข้าสู่ความสงบได้

แนวทางในการดำเนินงานด้านเสริมสร้างอุดมการณ์ชุมชนและมวลชนสัมพันธ์บรรจุกการศึกษาอบรมและพัฒนาบุคลากร ตามแนวทางตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ไว้ในหลักสูตรพิเศษของกรมตำรวจ ที่กองบัญชาการศึกษาและโรงเรียนนายร้อยตำรวจรับผิดชอบส่งเสริมให้มี

กิจกรรมบริการสังคม เพื่อเป็นการทดลองปฏิบัติการด้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ในหลักสูตร การผลิตข้าราชการตำรวจตามความเหมาะสมจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมการปฏิบัติงานตามหลักการ ชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมการฝึกอบรมวิทยากรและเจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการของหน่วยงาน ต่าง ๆ ในสังกัดของกรมตำรวจจัดการอบรมการปฏิบัติงานตามหลักการชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ให้แก่ข้าราชการตำรวจ ซึ่งดำรงตำแหน่งรองสารวัตร หรือเทียบเท่ารองสารวัตร ในสังกัดหน่วยงาน ที่รับผิดชอบ งานการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมการรักษาความมั่นคงของชาติและบริการ ประชาชนส่งเสริมให้ข้าราชการตำรวจไปศึกษาดูงานกิจการตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ระบบ พลเรือนอาสาสมัครร่วมกับตำรวจ ในการรักษาความสงบเรียบร้อย การพัฒนาเด็กและเยาวชน การพัฒนาชุมชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ความหมายของงานชุมชนสัมพันธ์

(สำนักงานแผนงานและงบประมาณสำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2534)

ชุมชน (Community) มีผู้ให้ความหมายคำว่า ชุมชน ไว้หลายประการด้วยกัน คือ

1. กลุ่มชนซึ่งรวมตัวอยู่โดยมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยอาศัย หลักผูกพันในทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนาเดียวกัน ทำให้แต่ละบุคคลมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๆ
2. การประกอบด้วยประชาชนซึ่งอาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินที่ต่อเนื่องกันและเป็นผู้ซึ่งมีความสนใจร่วมกันกับผู้อื่นอย่างน้อยหนึ่งอย่างหรือมากกว่า ที่เป็นเหตุให้ต้องอยู่อาศัยบนผืนแผ่นดินนั้น
3. กลุ่มบุคคลหลาย ๆ กลุ่ม ที่มาร่วมกันอยู่ในอาณาเขตเดียวกันและผู้คนเหล่านั้นมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการติดต่อสังสรรค์กัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีวัฒนธรรมอย่างเดียวกันภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างแน่นอนและติดต่อกันมีการดำเนินชีวิตและขนบธรรมเนียม
4. กลุ่มมนุษย์กลุ่มหนึ่งที่ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในอาณาเขตของธรรมเนียมประเพณีอย่างเดียวกัน
5. องค์การทางสังคม (Social Organization) อย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานและสามารถแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้

6. กลุ่มมนุษยกรุ่มหนึ่งที่ตั้งภูมิลำเนาอยู่ใน อาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้าง แน่นนอนและติดต่อกัน และมีส่วนสำคัญของชีวิตทั่ว ๆ ไป อย่างเดียวกันดังมองเห็นได้จาก วัฒนธรรมประเพณีขนบธรรมเนียม และแบบแห่งการพูด

7. กลุ่มชนที่อยู่ในท้องที่ในเมืองเดียวกัน ภายใต้กฎหมายเดียวกันอาณาบริเวณหรือ เมืองที่กลุ่มคนอยู่ร่วมกัน ชนกลุ่มหนึ่งที่มีอยู่ร่วมกันและมีความสนใจในเรื่องที่คล้าย ๆ กัน

8. กลุ่มคนที่มีความคิดไปในทางเดียวกัน และสามารถรวมกำลังกันดำเนินงาน กิจกรรมเพื่อประโยชน์ร่วมกันได้

จากคำนิยามที่กล่าวนี้ จึงพอสรุปความหมายของคำว่า ชุมชน (Community) ได้ว่า ชุมชนจะต้องมีส่วนประกอบดังนี้

1. ประชาชนหรือคน (People)
 2. ความสนใจของคนร่วมกัน (Common Interest)
 3. อาณาบริเวณหรือพื้นที่ (Area)
 4. การปฏิบัติต่อกัน (Interaction)
 5. ความสัมพันธ์ของสมาชิก (Relationship) ที่ผูกพันให้อยู่ร่วมกันในชุมชนนั้น
- ความสัมพันธ์ (Relation) หมายถึง ความสัมพันธ์ด้วยหรือการผูกพัน

เมื่อเอาคำว่า ชุมชน กับ สัมพันธ์ มารวมกันเป็น ชุมชนสัมพันธ์ แล้วได้ความหมาย โดยสรุปว่า หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องของผูกพันกันมีแนวทางคิดไป แนวทางเดียวกัน และสามารถรวมกำลังกันดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันได้

งานชุมชนสัมพันธ์ในหน้าที่ตำรวจ หมายถึง งานที่ตำรวจได้กระทำเพื่อให้บุคคลหรือ กลุ่มบุคคลสังคมหรือชุมชนต่าง ๆ เกิดการรวมตัวกันมีความสัมพันธ์ผูกพันเกี่ยวข้องต่อกันร่วมมือ ประสานปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนการปฏิบัติงานของตำรวจและเป็นการดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการ เพื่อให้ตำรวจมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมีความเข้าใจใน ปัญหาซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมมือกันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ

คำที่มีความหมายใกล้เคียงกับ งานชุมชนสัมพันธ์ แตกต่างกันในส่วนของเป้าหมาย คือ คำว่า งานมวลชนสัมพันธ์ ซึ่งงานมวลชนสัมพันธ์นั้นเป็นการดำเนินการของกลุ่มมวลชนอย่าง ครอบคลุม ตั้งแต่การฝึกอบรม การจัดตั้ง การควบคุม และการนำการเคลื่อนไหวภายในขอบเขต อำนาจหน้าที่ของตำรวจ ให้เป็นไปเพื่อการสนับสนุนการรักษาความมั่นคงของชาติ การรักษาเอกราช ของชาติ บุรณภาพพร้อมกับดินแดน รวมตลอดถึงการให้ประเทศชาติดำรงอยู่ในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

นโยบายแผนกรมตำรวจด้านชุมชนสัมพันธ์

ตามแผนกรมตำรวจแม่บท ฉบับที่ 1 ได้วางนโยบายด้านชุมชนสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. การพัฒนางานชุมชนสัมพันธ์ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ทั้งในด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและด้านความมั่นคงภายใน
2. มุ่งส่งเสริมพัฒนาคุณภาพ คุณธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเน้นกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นอันดับแรก
3. มุ่งส่งเสริมพัฒนาการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองให้แก่ประชาชนมีจิตสำนึกเป็นไทย และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
4. เน้นการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างข้าราชการและประชาชน
5. ให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการป้องกันอาชญากรรมและอุบัติเหตุ

ขอบเขตของแผนกรมตำรวจสาขาชุมชนสัมพันธ์

1. การประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบของกรมตำรวจ รู้ถึงความพยายามและความตั้งใจในการทำงานของตำรวจในอันที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ตลอดจนการบริการของประชาชนทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจดีต่อตำรวจ
2. การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรม การรวมกลุ่มสันตนาการของเด็กและเยาวชนโดยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้มีการพัฒนาไปสู่ประชากรที่มีคุณภาพทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจดีต่อตำรวจ
3. การให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชน และประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ในด้านการป้องกันอาชญากรรมและการป้องกันอุบัติเหตุ
4. การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อการปรับปรุงสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
5. ส่งเสริมให้เด็กเยาวชนและประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมป้องกันอาชญากรรม และเสริมการปฏิบัติในการปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
6. ปรับปรุงและพัฒนาให้เด็กเยาวชนและประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีคุณธรรม
7. ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในระบบการปกครอง ปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองให้แก่ข้าราชการตำรวจ ประชาชน เพื่อให้มีจิตสำนึกในความเป็นไทยยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ

เป้าหมายแผนกรมตำรวจด้านชุมชนสัมพันธ์

1. เพิ่มประสิทธิภาพงานด้านประชาสัมพันธ์ในทุกระดับของกรมตำรวจ
2. ดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดี แสวงหาความร่วมมือ สร้างความศรัทธา และการสนับสนุนจากประชาชนและหน่วยงานราชการอื่นโดยเน้นให้หน่วยปฏิบัติในพื้นที่และหน่วยที่ติดต่อกับประชาชน

วัตถุประสงค์ของแผนสาขาชุมชนสัมพันธ์

1. เพื่อสร้างความเข้าใจ ทศนคติ ความเชื่อมั่น และความสัมพันธ์อันดีระหว่างตำรวจกับประชาชนและหน่วยราชการอื่น ๆ
2. เพื่อให้ประชาชนสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของตำรวจ ทั้งในด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและรักษาความมั่นคงของชาติ
3. เพื่อส่งเสริมการศึกษาในท้องที่ห่างไกลการคมนาคม และการบริการของหน่วยอื่น ยังไปไม่ถึงในหน้าที่ของตำรวจตระเวนชายแดน

ความสำคัญและประโยชน์ของชุมชนสัมพันธ์

หน้าที่และความรับผิดชอบของตำรวจในสังคมปัจจุบัน มีขอบเขตกว้างขวางมากจนมีผู้กล่าวกันว่า ตำรวจมีหน้าที่เกี่ยวพันกับกิจกรรมแทบทุกอย่างในสังคม ไม่ว่าจะเป็นส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม และไม่เกี่ยวกับอาชญากรรม เพื่อกำหนดให้การดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นไปตามกฎและระเบียบของสังคมเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

หน้าที่และภารกิจหลากหลายไม่ว่าจะเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อย การสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรม เพื่อกำหนดให้การดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นไปตามกฎและระเบียบของสังคมเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

หน้าที่และภารกิจที่หลากหลาย ไม่ว่าจะในการรักษาความสงบเรียบร้อย การสืบสวน การสอบสวนคดีอาญา การให้การคุ้มครองป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนหรือการรักษาความมั่นคงภายในชาตินั้น หากตำรวจจะปฏิบัติงานโดยลำพังแล้วย่อมจะทำให้ประสบผลสำเร็จได้น้อยมาก โดยเฉพาะในเรื่องปัญหาอาชญากรรม ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานที่ทุกคนในสังคมจะต้องร่วมกันรับผิดชอบในการกำหนดมาตรการ หรือแนวทางการแก้ไขอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ฉะนั้น

งานป้องกันอาชญากรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในแง่ ปราบปรามการฉ้อโกงทางสังคม อาชญากรรม ได้ส่งผลกระทบต่อความผาสุกและความปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน อีกทั้ง ปัจจัยอาชญากรรมส่วนหนึ่งมีบ่อเกิดจากความเสื่อมโทรมทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำรง รักษาไว้ซึ่งความผาสุกปลอดภัยในสังคมเท่านั้นย่อมเป็นภาระหน้าที่ของสมาชิกทุกคนในสังคม มิได้จำกัดขอบเขต เฉพาะตำรวจหรือหน่วยงานยุติธรรมใด ๆ ซึ่งเป็นเพียงระบบย่อยส่วนหนึ่งใน สังคมส่วนร่วมเท่านั้นส่วนในแง่ของ กระบวนการปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับกันในการพยายามสืบสวน จับกุมหรือแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี ถ้าปราศจากการยินยอมรับรู้ หรือได้รับความร่วมมืออย่าง แท้จริงจากประชาชนแล้ว ประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมย่อมจะน้อยลงไป ยิ่ง ไปกว่านั้นถึงแม้จะมีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งได้รับการอบรมฝึกฝนเป็นอย่างดีเพียบพร้อมบริบูรณ์ ไปด้วยปัจจัยการปฏิบัติเพียงใดก็ตาม การรณรงค์ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมก็อาจประสบ ความล้มเหลวลงได้อย่างน่าเสียดาย ถ้าประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับตำรวจ

ความร่วมมือระหว่างตำรวจประชาชน ซึ่งได้แก่ การแสดงออกซึ่งทำที่ทัศนคติ สนองตอบระหว่างตำรวจกับประชาชน ในฐานะที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็เป็นผู้มีส่วนในการแก้ไขปัญหา อาชญากรรม และปัญหาอื่นของสังคมร่วมกัน จึงเป็นสิ่งที่ตำรวจจะต้องให้ความสำคัญและตระหนัก ถึงความจำเป็น เพราะความสัมพันธ์ร่วมมืออันดีระหว่างตำรวจกับประชาชนอันเป็นองค์ประกอบ สำคัญยิ่งของงานชุมชนสัมพันธ์ จะเป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่ความสำเร็จในการป้องกันปราบปราม อาชญากรรมและการรักษาความสงบสุขของสังคม ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของตำรวจที่จะต้องแสวงหา วิธีการหรือมาตรการอันเหมาะสมที่จะสร้างความสัมพันธ์ร่วมมืออันดีกับประชาชนตลอดจนรักษา ความสัมพันธ์ที่ตื้นตันไว้ให้ยืนยาวตลอดไป ซึ่งหากความสัมพันธ์ร่วมมือกันระหว่างกับตำรวจและ ประชาชนไม่ดีแล้ว จะก่อให้เกิดผลเสียแก่ตำรวจหลายประการด้วยกันคือ

1. ทำให้อาชีพตำรวจเป็นที่จึงเกลียดชัง ไม่ได้รับความเคารพนับถือเท่าที่ควรและ อาจทำให้ตำรวจหมดความภูมิใจในศักดิ์ศรีของความเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ได้
2. มีผลกระทบต่อการทำงานของตำรวจ โดยตำรวจอาจจะไม่ได้รับความร่วมมือ หรือได้รับความร่วมมือจากประชาชนน้อยมาก ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งข่าวสารอาชญากรรม หรือการ พยายามให้คดีอาญาที่เกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้ย่อมกระทบต่อประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปราม อาชญากรรมของตำรวจ
3. มีผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยตรง กล่าวคือ ตำรวจอาจถูกทำร้ายหรือต่อสู้อันตรายอันสืบเนื่องมาจากประชาชนขาดความเคารพยำเกรงได้

4. มีผลกระทบต่อความสงบสุขของชุมชน เพราะหากความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับประชาชนไม่ดีแล้ว ย่อมไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายย่อมมีปัญหาและส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของชุมชนได้

ลักษณะของงานชุมชนสัมพันธ์

งานชุมชนสัมพันธ์ในหน้าที่ของตำรวจเป็นการนำเอาหลักปรัชญาที่ว่า ตำรวจคือประชาชนและประชาชนก็คือตำรวจ มาใช้ปฏิบัติและเป็นการเน้นให้เห็นว่า สัมพันธภาพที่ดีระหว่างประชาชนกับตำรวจเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากเป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ฉะนั้น ตำรวจจะต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งสัมพันธภาพอันดีนี้ไว้อย่างสม่ำเสมอ

จากวิวัฒนาการของตำรวจในระยะเริ่มแรก บุคคลที่ทำหน้าที่ตำรวจก็คือประชาชน ต่อมาภายหลังจึงได้มีการจัดตั้งตำรวจเป็นทางการเพื่อทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมขึ้นโดยเฉพาะตำรวจได้รับการพัฒนาเรื่อยมา จนได้ชื่อว่าเป็นหน่วยงานหลักของสังคมในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม แต่การพัฒนาดังกล่าว ได้มุ่งเน้นเสริมสร้างองค์การตำรวจในลักษณะปิดพยายามให้สามารถทำหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมได้ตามลำพัง โดยไม่จำเป็นต้องร้องขอความร่วมมือจากประชาชน เน้นการใช้ยุทธวิธีตำรวจแบบจารีตประเพณี ซึ่งได้แก่ การตรวจท้องที่ ตู๋ยาม การตั้งจุดตรวจ และการระดมกำลังออกปราบปรามอาชญากรรมสำหรับการติดต่อสื่อสารกับประชาชนเน้นเฉพาะในเรื่อง การประชาสัมพันธ์ อันมีเป้าหมายในการเสริมสร้างความเข้าใจ ความมั่นใจและการสนับสนุนของประชาชนที่มีต่องานตำรวจ ซึ่งเป็นการติดต่อสื่อสารกับประชาชนในลักษณะทางเดียวเท่านั้น จากการใช้ยุทธวิธีตำรวจแบบจารีตประเพณีดังกล่าวปรากฏว่า การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมไม่ได้ผลเท่าที่ควร ประชาชนมีความหวาดหวั่นที่จะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และพยายามช่วยเหลือตนเองในเบื้องต้น ดังจะพบเห็นทั่วไปว่าบ้านตอมมีการสร้างกำแพงสูง ๆ มีเหล็กดัดใส่หน้าต่าง ปัจจุบันผู้บริหารงานตำรวจได้ตระหนักถึงปัญหาและความสำคัญของประชาชนที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับตำรวจในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมอันเป็นปัญหาของสังคม

ยังมีความสับสนด้านแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับงานชุมชนสัมพันธ์อยู่บ้างในหมู่นายตำรวจ โดยบางคนคิดว่างานชุมชนสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับชุมชนกลุ่มน้อย บางคนมองว่างานชุมชนสัมพันธ์ เป็นส่วนหนึ่งของการบริการประชาชนเท่านั้น แต่แท้จริงงานชุมชนสัมพันธ์เป็นการดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการ เพื่อให้ตำรวจมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับชุมชนมีความเข้าใจในปัญหาซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตาม

หลักการนี้จุดเริ่มต้นของงานชุมชนสัมพันธ์จึงประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ประการ ที่เกื้อกูลและสนับสนุนซึ่งกันและกันคือ

1. การประชาสัมพันธ์ (Public Relation)
2. การให้บริการแก่ชุมชน (Public Service)
3. การเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน (Public Participation)

การประชาสัมพันธ์เป็นจุดเริ่มต้นของงานชุมชนสัมพันธ์ในหน้าที่ของตำรวจเพื่อมุ่งเสริมสร้างความเข้าใจให้ประชาชนได้ทราบถึงการดำเนินงานของตำรวจสร้างความมั่นใจให้ประชาชนในสมรรถภาพตัวบุคคลากร เครื่องมือเครื่องใช้ และความตั้งใจจริงของตำรวจ การสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของตำรวจด้านต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์จะต้องดำเนินการต่อกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น ชีวราชการ วิธีการ ปัญหาและข้อจำกัดของตำรวจ รวมทั้งให้เกิดความมั่นใจว่าตำรวจจะรักษากฎหมายอย่างมีสมรรถภาพและด้วยความเที่ยงธรรม

การให้บริการแก่ชุมชน เป็นการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับประชาชนซึ่งจะเป็นการส่งเสริมความร่วมมือที่ตำรวจจะได้รับจากประชาชนมากยิ่งขึ้น การดำเนินการในการให้บริการแก่ประชาชนนั้น กระทำได้หลายรูปแบบทั้งรูปแบบการนำบริหารต่าง ๆ ไปสู่ประชาชน และรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของตำรวจ ซึ่งการพิจารณาว่าจะใช้รูปแบบใดแก่ประชาชนกลุ่มใดนั้นจะต้องพิจารณาความเหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น

การเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ความคุ้นเคยในการทำงานร่วมกับประชาชน การมีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชน อาจดำเนินการโดยการเข้าไปร่วมงานกับสมาคม หรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นแล้ว รวมทั้งประชาชนที่รวมกันเป็นหมู่เหล่า ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนอกจากจะเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์การทำงานร่วมกับประชาชนในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นวิธีการที่จะชี้้นำให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจในปัญหาอาชญากรรมซึ่งชุมชนนั้นประสบอยู่และเข้ามีส่วนร่วมสนับสนุนตำรวจในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไปด้วย

แนวทางการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์

1. จัดตั้งองค์กร การจัดเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์เพื่อให้มีฝ่ายอำนวยการและฝ่ายปฏิบัติการ รับผิดชอบงานนี้ขึ้นในทุกระดับ ตั้งแต่กรมตำรวจลงไป จนถึงระดับสถานีตำรวจภูธร สถานีตำรวจนครบาล หรือหน่วยเทียบเท่าและพิจารณาให้มีการจัดเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการเป็นการประจำ เฉพาะในแต่ละหน่วยปฏิบัติการ ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นระบบและมีความต่อเนื่อง

2. จัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ให้เพียงพอต่อความจำเป็น

3. พัฒนาคุณภาพเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการปฏิบัติงานด้านนี้อย่างลึกซึ้ง แท้จริง และเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ภายใต้ ข้อตระหนักที่ว่า ยิ่งทำการพัฒนาเจ้าหน้าที่ให้เป็นผู้มีคุณธรรม มีความเสียสละ และรับผิดชอบต่อ หน้าที่ด้วยจิตสำนึกได้มากเท่าใดก็ยิ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนที่จะทำให้การปฏิบัติงานด้านชุมชนและ มวลชนสัมพันธ์ของกรมตำรวจเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการได้มากขึ้นเท่านั้น

4. ให้ความรู้ด้วยการฝึกอบรมกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับปัญหาด้านอาชญากรรมหรือ อุบัติภัยที่อาจจะเกิดขึ้น ตลอดจนรู้จักวิธีการช่วยเหลือตนเองในเบื้องต้นหรือการเข้ามีส่วนร่วมใน การป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว

5. ปลุกฝังอุดมการณ์แก่กลุ่มบุคคลเป้าหมาย เพื่อให้รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและ หนทางที่จะได้มาซึ่งสิทธิหน้าที่ดังกล่าว ตามครรลองแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อีกทั้ง เน้นให้กลุ่มบุคคลเป้าหมายมีความศรัทธามั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความ สำนึกและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

6. จัดตั้งหรือสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรประชาชน ที่ไม่ขัดต่อนโยบายของรัฐและ ชักนำให้องค์กรเหล่านั้นดำเนินกิจกรรมที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ทั้งในด้านการป้องกัน ปราบปรามอาชญากรรม และรักษาความมั่นคงของชาติ

7. ร่วมมือสนับสนุนหน่วยราชการละภาคเอกชน ตามระบบที่ผึกกำลังเพื่อดำเนิน กิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพแก่ประชาชน

8. แสวงหาความร่วมมือภาคเอกชน ทั้งในด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ เพื่อส่งเสริม ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ของกรมตำรวจ

9. ให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารโดย

- จัดตั้งสถานสงเคราะห์เด็กก่อนวัยเรียน
- จัดสร้างโรงเรียนระดับการศึกษาภาคบังคับให้เพียงพอต่อความต้องการของ ประชาชนที่ยากจนไกลคมนาคม
- ส่งเสริมคุณภาพการศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจตระเวนชายแดน
- ดำเนินงานด้านเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน สำหรับเด็กและนักเรียนในความ รับผิดชอบของตำรวจตระเวนชายแดน
- ฝึกอบรมครู ตชด. เพื่อเสริมสร้างความรู้วิชาการแนวใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการ

การดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ แบ่งการปฏิบัติเป็น 2 ระดับได้แก่

- ระดับผู้บริหารงานชุมชนสัมพันธ์
- ระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์

ระดับผู้บริหารงานชุมชนสัมพันธ์

ผู้บริหารงานชุมชนสัมพันธ์ นอกจากจะต้องทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและควบคุมการปฏิบัติงานแล้วจะต้องเป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดเตรียมบุคลากรเครื่องมือ เครื่องใช้ การศึกษา และจัดทำข้อมูลท้องถิ่นและกำหนดแผนการปฏิบัติงานให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ ดังต่อไปนี้

1. การคัดเลือกบุคคลกร

ผู้บริหารชุมชนสัมพันธ์จะต้องพิจารณาคุณสมบัติของบุคลากร ผู้ที่จะออกไปปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์อย่างละเอียดรอบครอบเป็นอันดับแรก หากจัดให้บุคลากรที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสมออกไปปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์แล้ว ความล้มเหลวย่อมจะเกิดขึ้นแล้วก่อนลงมือปฏิบัติงานบุคลากรที่จะออกไปปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์นั้นจะต้อง

1.1 มีอุดมการณ์และความประพฤติดี กล่าวคือ ต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความเสียสละ และประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนและผู้อื่น เช่น ไม่มั่วสุมกับอบายมุข เป็นต้น นอกจากนั้นจะต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจจริงในการทำงานเพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดกับประชาชน

1.2 มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถที่จะเข้ากับประชาชนได้ การมีมนุษยสัมพันธ์นั้นเป็นเรื่องที่สามารถฝึกอบรมกันได้ แต่เป็นกรณีที่จะต้องใช้เวลา ฉะนั้นหากสามารถ คัดเลือกเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีลักษณะดังกล่าวเข้ามาเป็นที่มงานปฏิบัติงานนี้ได้เลย ก็ย่อมจะช่วยให้การทำงานรวดเร็วยิ่งขึ้น หากมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างทีมงานใหม่ ที่ไม่มีพื้นฐานดังกล่าวมาก่อน จะต้องจัดให้มีการฝึกอบรมโดยเน้นหนักในเรื่องมนุษยสัมพันธ์ วิธีการเข้ากับประชาชน การไม่สร้างปัญหาและการขัดข้อขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่

1.3 มีบุคลิกดีลักษณะเป็นผู้นำมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อดทน อดกลั้น นอกจากการมีมนุษยสัมพันธ์ ดีแล้ว บุคลิกของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยจูงใจและสร้างความศรัทธาได้อีกด้วย ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพยายามคัดเลือกทีมงานที่มีบุคลิกดีองอาจ สง่าผ่าเผย แต่งกายสะอาด รู้จักใช้วาจาที่สุภาพ นุ่มนวลมีหูมีตาสื่อเสียงน่าฟัง เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำประชาชนในชุมชนได้ ตลอดจนต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทั้งนี้ สิ่งสำคัญสำหรับ

เจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะออกปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ คือ การรู้จักฝึกจิตใจให้มีความอดทนอดกลั้นใน ขณะที่ปฏิบัติงานอีกทั้งร่างกายจะต้องมีความสมบูรณ์พร้อมต่ออุปสรรคในพื้นที่ทุกรูปแบบ

1.4 ไหวพริบปฏิภาณ สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และเหมาะสม รวมทั้งสามารถปรับรูปแบบของการปฏิบัติงานให้เข้ากับสภาพชุมชนและพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

1.5 ผ่านการอบรมด้านประชาสัมพันธ์ และชุมชนสัมพันธ์มาก่อนโดยเป็นเรื่องที่ จำเป็นอย่างยิ่ง ที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความรู้เข้าใจในด้านการประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์ อย่างถ่องแท้มิฉะนั้นจะไม่ทราบเลยว่าจะต้องทำอะไร เมื่อใดและอย่างไรให้ถูกต้อง ตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่แท้จริงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

1.6 เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถเหมาะสม เนื่องจากความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการ ถ่ายทอดให้ประชาชนได้เกิดความเข้าใจ ในแต่ละชุมชนจะมีประชาชนที่มีพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน ในบางพื้นที่ ซึ่งมีประชาชนมีความรู้ขั้นมหาวิทยาลัยมาก ก็อาจจำเป็นที่จะต้องเลือกใช้เจ้าหน้าที่ ตำรวจที่มีความรู้เท่าเทียมกัน หากพื้นที่ใดที่ประชาชนมีความรู้ปานกลางและขั้นพื้นฐานก็อาจ เลือกใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีความรู้ระดับต่าง ๆ ผสมผสานกันเพื่อนให้เหมาะสมกับพื้นที่ได้อย่างไร ก็ตามความรู้ในด้านชุมชนสัมพันธ์นั้นทุกคนจะต้องได้รับการฝึกอบรมและปรับพื้นฐานความรู้ให้ เท่าเทียมกันเพื่อที่จะได้สามารถทำงานแทนกันได้ทุกคน

1.7 ความรู้ความสามารถพิเศษ เป็นส่วนช่วยเสริมงานด้านชุมชนสัมพันธ์ได้เป็น อย่างดี การอบรมหรือชี้แนะประชาชนในลักษณะการถ่ายทอดความรู้ด้านตัวบทกฎหมายหรือ ชี้แนะนำตามคู่มือที่แจกจ่ายแต่เพียงอย่างเดียว อาจไม่ประสบความสำเร็จเสมอไปแต่ถ้าตำรวจที่ เข้าไปปฏิบัติงานในชุมชนมีความรู้พิเศษ เช่น ช่างไม้ ช่างเครื่องยนต์ การเกษตร หรือแพทย์ เป็นต้น การช่วยเหลือและร่วมกิจกรรมกับประชาชน โดยใช้ความรู้ความสามารถพิเศษดังกล่าวช่วย สร้างความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ และสนับสนุนให้การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ได้ผลดียิ่งขึ้น ดังนั้นทีมงานที่ทำหน้าที่ชุดปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์ควรมีเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีความรู้พิเศษ ดังกล่าวอย่างน้อยหนึ่งคนเข้าร่วมงานด้วย

2. การเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้

เครื่องมือเครื่องใช้ที่พร้อมเพรียงย่อมเป็นเครื่องช่วยในการปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์เป็นอย่างมาก ถ้ามีการบรรยายให้ความรู้แก่ประชาชนโดยการพูดอย่างเดียว ผู้ฟังอาจมอง ภาพไม่เห็นเด่นชัดและอาจเกิดความเบื่อหน่ายได้ นอกจากนั้นความรู้พื้นฐานของผู้ฟังแต่ละคนไม่ เท่ากัน ผู้ฟังบางคนอาจเข้าใจได้ดี เมื่อรับฟังเพียงครั้งเดียว แต่บางคนเมื่อฟังแล้ว 2-3 ครั้ง ก็ยังอาจไม่

เข้าใจ และไม่บังเกิดผลเท่าที่ควร ฉะนั้นผู้บริหารงานชุมชนสัมพันธ์ควรเตรียมการด้านงบประมาณ เพื่อจัดหา

เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ด้วย ดังนี้

2.1 เครื่องขยายเสียง พร้อมเครื่องทำไฟขนาดเล็ก

2.2 ไวท์บอร์ด กระดานดำ

2.3 เครื่องฉายแผ่นใส สไลด์ พร้อมจอฉาย

2.4 กล้องถ่ายวิดีโอ เครื่องเล่นวิดีโอ ทีวี

2.5 กล้องถ่ายรูป

2.6 เครื่องฉายภาพยนตร์ พร้อมจอ

2.7 เอกสารแนะนำให้ความรู้แก่ประชาชน

3. การเลือกพื้นที่เป้าหมาย

การเลือกพื้นที่เป้าหมายในการปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์อาจพิจารณาเป้าหมาย ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) ส่วนชุมชน

2) ส่วนกลุ่มบุคคล

การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์โดยพิจารณาจากลักษณะชุมชนสัมพันธ์อาจพิจารณาจากลักษณะชุมชนนั้นมีความสำคัญอย่างมาก การกำหนดว่า บริเวณพื้นที่ใด ควรเป็นเป้าหมายในการปฏิบัติงานด้วยเหตุผลใดและจะได้ประโยชน์อย่างไรต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม มีผลอย่างยิ่งต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ซึ่งชุมชนนั้นแบ่งได้หลายชนิดคือ

3.1 ชุมชนสภาพพื้นที่ (Territorial Community) ได้แก่ พื้นที่ที่ประชาชนอาศัยอยู่ในขอบเขตเดียวกันโดยสภาพภูมิศาสตร์ หากประชาชนได้พักอาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว ก็ถือว่าอยู่ในชุมชนนั้น

3.2 ชุมชนตามผลประโยชน์ร่วมกัน (Interest Community) ได้แก่ การรวมตัวเป็นชุมชนขึ้นมา เนื่องจากการมีผลประโยชน์อย่างเดียวกัน ร่วมกัน โดยไม่คำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์หรือบริเวณที่มีขอบเขตอย่างเล็ก ชุมชนนี้อาจมีการขยายตัวได้กว้างออกไปได้ทราบเท่าที่กลุ่มประชาชนที่มีผลประโยชน์อย่างเดียวกันมีความต้องการแบบเดียวกันเพิ่มมากขึ้น เช่น ประชาชนตามตรอกซอย คือ มารวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มรถจักรยานยนต์รับจ้างตามตรอกซอยต่าง ๆ หรือกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าที่มาค้าขายสินค้ารวมกันตามย่านต่าง ๆ เป็นต้น

3.3 ชุมชนตามความผูกพันด้านจิตใจ (Attachment Community) ได้แก่ชุมชนที่ประชาชนมีความรู้สึกผูกพันที่เข้าอยู่ในชุมชนนั้น ๆ เป็นลักษณะของจิตใจที่มีความผูกพันกับพื้นที่นั้น ๆ มีความเต็มใจที่จะเข้ามาอยู่ในชุมชนนั้น ๆ อย่างมั่นคง เช่น ชุมชนที่มักเป็นที่รวมของชาวอิสานหรือคนต่างชาติ เป็นต้น

รูปแบบทั้งสามของชุมชนนี้ ในบางครั้งซ้ำซ้อนกัน ชุมชนตามผลประโยชน์บ่อยครั้งกระจายอยู่ในชุมชนตามสภาพพื้นที่ เช่น ชุมชนท้องถิ่นหนึ่ง อาจประกอบด้วยชุมชนทางศาสนา ชุมชนธุรกิจการค้า ชุมชนหาบเร่ เป็นต้น การแบ่งแยกชนิดของชุมชนดังกล่าว อาจมีประโยชน์ในการที่จะทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับที่ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่นั้น ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านใกล้เคียงกันเพียงใดและความเข้าใจในเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในการใช้ดุลยพินิจพิจารณาความยากง่ายในการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ในท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง เช่น ชุมชนตามความผูกพันย่อมมีแนวโน้มในการให้ความร่วมมือเพื่อประโยชน์ของชุมชนได้ง่ายกว่า

ดังนั้น ในการพิจารณาเลือกพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ จึงควรสรรหาพื้นที่ที่มีลักษณะชุมชนตามความผูกพันด้วยจิตใจ และชุมชนตามผลประโยชน์ร่วมกัน และชุมชนตามสภาพพื้นที่ตามลำดับ

นอกจากการเลือกชุมชนดังที่กล่าวมาแล้ว เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของงานชุมชนสัมพันธ์อย่างแท้จริงจำเป็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์พื้นที่ในแง่ของปัญหาอาชญากรรม และปัญหาอื่น ๆ ประกอบด้วย ดังนี้

ก. การวิเคราะห์ปัญหาอาชญากรรม โดยการพิจารณาสถิติคดีที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป้าหมายว่ามีความถี่ และสร้างความเดือดร้อนให้กับชุมชนเป้าหมายมากน้อยเพียงใด ถ้าในพื้นที่ใดมีความถี่ของอาชญากรรมสูง และประชาชนมีความหวาดหวั่นที่จะต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมาก ชุมชนนั้นถือว่าเป็นพื้นที่ซึ่งจะต้องนำงานชุมชนสัมพันธ์ไปปฏิบัติเป็นการเร่งด่วน

ข. การวิเคราะห์ปัญหาความเดือดร้อน โดยการรับฟังคำร้องเรียนของประชาชน สื่อมวลชน ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเป้าหมาย หรืออาจใช้วิธีการส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปสำรวจปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะถ้าเป็นปัญหาความเดือดร้อนเกี่ยวกับอาชญากรรม จำเป็นต้องแสวงหาข้อเท็จจริงให้ปรากฏ อาชญากรรมประเภทใดก่อความเดือดร้อนบริเวณใด ปัญหาอยู่จุดใด อย่างไร

ค. การพิจารณาปัญหาเร่งด่วนบางประการที่จำเป็นต้องดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ การพิจารณาแง่นี้อาจไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงปัญหาอาชญากรรมหรือปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในชุมชน เนื่องจากบางกรณีอาจเป็นงานนโยบายสำคัญ เช่น การแก้ไขปัญหายาเสพติดหรือเป็นงานเฉพาะหน้า เช่น ประชาชนในพื้นที่มีทัศนคติไม่ดีต่อตำรวจและมีแนวโน้มจะต่อต้าน

การปฏิบัติงานหรือไม่ให้ความร่วมมือกับตำรวจ หรือปัญหาอาชญากรรมทำให้กระทบกระเทือนขวัญของประชาชน เช่น มีคดีข่มขืน สังหารโหดในบริเวณชุมชน ซึ่งกรณีเหล่านี้ มีความจำเป็นต้องใช้งานชุมชนสัมพันธ์เข้าไปคลี่คลายปัญหาโดยพลัน

เมื่อได้พิจารณาลักษณะของชุมชน ประกอบกับการวิเคราะห์พื้นที่ดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ที่จะถูกเลือกเป็นเป้าหมายในการดำเนินการชุมชนสัมพันธ์

1) ชุมชนที่เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาอาชญากรรมสูง ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก เช่น มีคดีลักทรัพย์ คดีชิงทรัพย์ และคดีชิงทรัพย์เกิดขึ้นบ่อย เป็นต้น ชุมชนเป้าหมายเหล่านี้มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์โดยคัดเลือกรูปแบบวิธีการที่เหมาะสมกับพื้นที่และปัญหา โดยอาจจัดชุดปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์ เข้าไปเผยแพร่วิธีการป้องกันอาชญากรรมตรวจเยี่ยม หรือเข้าไปให้คำแนะนำปรึกษาในการจัดระบบการป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่ เป็นต้น

2) ชุมชนที่เป็นย่านธุรกิจส่อแหลมต่อการเกิดอาชญากรรม เช่น ศูนย์การค้า ธนาคาร ร้านค้าทอง ร้านเครื่องประดับ ฯลฯ ในชุมชนเหล่านี้รูปแบบที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่องานชุมชนสัมพันธ์ คือ สัมมนาหาแนวทางร่วมมือระหว่างชุมชนกับตำรวจในการป้องกันอาชญากรรม การกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการตื่นตัวในการป้องกันการสร้างระบบรักษาความปลอดภัยด้วยการบริหารความปลอดภัยและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วย เช่น สัญญาณเตือนภัย ที่วีจอร์ปิด เป็นต้น

3) ชุมชนแออัดที่มีประชาชนผู้มีรายได้น้อยรวมกันอยู่ การเข้าดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์กับพื้นที่เหล่านี้ บางครั้งไม่ค่อยได้รับความสนใจจากประชาชนเท่าที่ควร เนื่องจากประชาชนไม่ค่อยมีเวลาและไม่ค่อยเข้าใจงานชุมชนสัมพันธ์ของตำรวจ ดังนั้นวิธีที่น่าจะได้ผลควรเป็น

- การค้นหากลุ่มผู้นำชุมชนเพื่อนำมาใช้เป็นแกนในการดำเนินงาน และการสร้างความเข้าใจกับประชาชนท้องถิ่น

- เน้นการให้บริการของทางราชการโดยไม่คิดมูลค่า

- การชักนำหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยในลักษณะที่ประชาชนจะได้รับบริการจากหน่วยงานต่าง ๆ

- สอดแทรกความรู้เรื่องการป้องกันอาชญากรรมเข้าไปที่ละน้อย

4) พื้นที่ซึ่งมีปัญหาพิเศษ ได้แก่ พื้นที่ที่มีปัญหาเร่งด่วน มีความจำเป็นต้องดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ เช่น นโยบายของผู้บังคับบัญชาที่ต้องการสร้างศรัทธาจากประชาชนในพื้นที่นั้น หรือเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาอาชญากรรมที่กระทบกระเทือนต่อขวัญของประชาชน เป็นต้น พื้นที่เป้าหมายเช่นนี้ โดยปกติยังไม่มี ความจำเป็นเร่งด่วนต้องรีบดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์แต่มีปัจจัยพิเศษทำให้ต้องดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ทันที

5) พื้นที่หมู่บ้านห่างไกล ได้แก่ พื้นที่ชนบท ชานเมือง อยู่ห่างไกลจากสถานีตำรวจ ในลักษณะพื้นที่เช่นนี้ อาจจัดชุดปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์เข้าไปเยี่ยม ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม แนะนำการติดต่อใช้บริการที่สถานีตำรวจหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป้าหมายการดำเนินงานในพื้นที่เช่นนี้ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์สร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ตำรวจ และหาข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่และสภาพปัญหาของชุมชน

4. การศึกษาและจัดทำข้อมูลท้องถิ่น

ข้อมูลท้องถิ่นเกี่ยวกับตัวบุคคล สถานที่ เส้นทางเข้า-ออก เป็นเครื่องมืออันสำคัญยิ่งสำหรับตำรวจท้องที่และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติชุมชนสัมพันธ์ ที่จะนำข้อมูลดังกล่าวมาประกอบการเตรียมการ การกำหนดแผนการปฏิบัติงานและดำเนินงานด้านต่าง ๆ ฉะนั้น ผู้บริหารงานชุมชนสัมพันธ์ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ จำต้องทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลท้องถิ่นของชุมชนอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อที่จะได้สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานชุมชนต่อไป ซึ่งกรมตำรวจได้เคยกำหนดแบบฟอร์มและสั่งการให้สถานีตำรวจทุกแห่งจัดทำข้อมูลท้องถิ่นเกี่ยวกับภูมิประเทศและเหตุการณ์ให้ตรงความเป็นจริงและทันสมัยอยู่เสมอแล้ว ตามหนังสือ ตร. ที่ 0608/4173 ลงวันที่ 4 เมษายน 2527

นอกจากนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์ได้ออกไปปฏิบัติงานในชุมชนพื้นที่เป้าหมายแล้ว จำต้องทำการศึกษาและจัดหาข้อมูลท้องถิ่นเพิ่มเติมเพื่อที่จะได้นำมาใช้ประโยชน์ต่อไปทั้งในด้านการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์และการป้องกันอาชญากรรมโดยทั่วไป ซึ่งในการแสวงหาข้อมูลในท้องถิ่นนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์จำเป็นต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบและจังหวะโอกาสที่เหมาะสม ในบางครั้งอาจต้องใช้วิธีการสังเกตจดจำแล้วกลับมาบันทึกเอาเองภายหลัง เพื่อมิให้ประชาชนเกิดความหวาดระแวงหรือเข้าใจว่า เจ้าหน้าที่ดังกล่าวเข้ามาจับผิด รายละเอียดที่สมควรรวบรวมนั้นได้มีการชี้แนะแล้ว ตามหนังสือ ตร. ที่ 0608/41 ลงวันที่ 4 เมษายน 2527 อย่างไรก็ตามสภาพเหตุการณ์ในแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกันออกไป ในบางชุมชนอาจมีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลบางอย่างเพิ่มเติมในขณะที่บางชุมชนอาจมีความต้องการข้อมูลน้อยลงไป ทั้งนี้ ข้อมูลท้องถิ่นที่รวบรวมไว้อย่างน้อยควรมีสาระสำคัญ ดังนี้

- 4.1 สภาพพื้นที่ประเภทประเภทของสถานที่
- 4.2 ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 4.3 บุคคลสำคัญในท้องถิ่นหรือบุคคลที่น่าสนใจ
- 4.4 บุคคลที่ต้องคอยสอดส่องพฤติกรรมและติดตามความเคลื่อนไหว
- 4.5 บุคคลที่อาศัยอยู่ในบ้าน
- 4.6 อาวุธที่ได้รับอนุญาต

4.7 ยานพาหนะที่ใช้อยู่รวมทั้งสัตว์พาหนะที่อยู่ในครอบครอง

4.8 เส้นทางเข้าออกนำไปสู่หมู่บ้าน

4.9 วัน เดือน ปี ที่สำรวจ

4.10 ชื่อผู้สำรวจ

4.11 ข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงภายหลัง

5. การกำหนดแผนการปฏิบัติงาน

การกำหนดแผนการปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ เป็นการดำเนินการขั้นสุดท้ายของผู้บริหารงานชุมชนสัมพันธ์ ก่อนส่งชุดปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์ออกปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งตามข้อเท็จจริงนั้นกระบวนการวางแผนงานชุมชนสัมพันธ์ได้เริ่มตั้งแต่การเตรียมบุคลากรเครื่องมือเครื่องใช้ การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายและการศึกษาข้อมูลท้องถิ่น อย่างไรก็ตามเมื่อการดำเนินงานดังกล่าวเสร็จแล้ว ผู้บริหารงานชุมชนสัมพันธ์จะต้องกำหนดต่อไปให้แน่ชัดว่าจะให้ชุดปฏิบัติงานและตรวจสอบ ประเมินผล ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องที่ต้องใช้ดุลยพินิจอย่างรอบคอบ สิ่งสำคัญในการกำหนดแผนการปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ คือ ข้อมูลและข่าวสารที่ได้รับจะต้องถูกต้อง เชื่อถือได้ และต้องเป็นข้อมูลที่ทันสมัยจึงจะทำให้การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ตรงตามเป้าหมาย การกำหนดแผนการปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์จะต้องยึดหลักสำคัญ

5.1 ความเป็นไปได้ มิใช่การกำหนดแผนให้ผู้ปฏิบัติอ่านแล้วไม่เข้าใจ ไม่ทราบว่าจะให้ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร หรือเป็นว่าทำไม่ได้

5.2 ชัดเจน การกำหนดตัวบุคคลผู้รับผิดชอบ และชุดปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์ที่ออกปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายต้องชัดเจน การมอบหมายภารกิจต้องไม่คลุมเครือ

5.3 อ่อนตัว ในบางกรณีเมื่อได้ปฏิบัติงานตามแผนไประยะหนึ่งแล้วอาจประสบปัญหาที่คาดไม่ถึงบางประการ เช่น ประชาชนในบางชุมชนไม่ให้ความร่วมมือหรือบุคคลในชุดปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์ประสบปัญหาไม่สามารถปฏิบัติงานต่อไปได้ ในลักษณะเช่นนี้แผนจะต้องมีความอ่อนตัวโดยให้สามารถมีการปรับแผนการปฏิบัติใหม่ได้ภายหลัง

5.4 กำหนดระยะเวลาการปฏิบัติงานและการติดตามประเมินผลการดำเนินงานเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการวางแผน หากไม่มีการกำหนดเวลาการปฏิบัติงาน และการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานไว้อย่างชัดเจนแล้ว การดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ย่อมยากที่จะประสบผลสำเร็จได้

ระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์

การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์มีเป้าหมายสุดท้ายในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและสมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการป้องกันตนเองจากปัญหาอาชญากรรม

ยาเสพติดให้โทษ อุบัติภัย และปัญหาอื่น ๆ ได้ระดับหนึ่ง ตลอดจนทำให้มีความเต็มใจร่วมมือสนับสนุน การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย เพื่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ชุมชนสัมพันธ์ ได้แก่ ชุดปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์จะออกดำเนินการ

- เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างประชาชนกับตนเอง
- ให้ความรู้ แก่ประชาชนเกี่ยวกับการป้องกันตนเอง และชุมชนจากปัญหา

อาชญากรรมและปัญหาอื่น ๆ

- ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การดำเนินการดังกล่าว อาจแบ่งแยกออกไปอีกเพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น ได้เป็น

7 ขั้นตอนนี้

ขั้นที่ 1 การพบปะเยี่ยมเยียนและร่วมกิจกรรม

ขั้นที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาชุมชน

ขั้นที่ 3 การประชุมวางแผนงานร่วมกับผู้นำชุมชนและประชาชน

ขั้นที่ 4 การเตรียมการจัดระบบงานและประเมินความพร้อม

ขั้นที่ 5 การแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองและชุมชน

ขั้นที่ 6 การจัดระบบประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนกับตำรวจ

ขั้นที่ 7 การติดตามผล ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไข

รายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ซึ่งได้แก่ แนวความคิดและหลักการวัตถุประสงค์ กิจกรรมและข้อเสนอแนะ สื่อและอุปกรณ์ รวมถึงการติดตามผลและวัดผลการปฏิบัติของแต่ละ ขั้นตอนด้วย

ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์

การดำเนินงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ จะสามารถบรรลุเป้าหมายของความสำเร็จขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาตนเองและครอบครัวของผู้ปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์
2. การสนับสนุนเกื้อกูลของผู้บังคับบัญชาและผู้รับผิดชอบในทุกระดับ
3. ความพร้อมของหน่วยงาน เพื่อนร่วมงานและชุดปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์
4. ความพร้อม และการสนับสนุนให้ความร่วมมือของหน่วยงานอื่น ทั้งในภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งประชาชนด้วย

ปัจจัยหลักทั้ง 4 ประการมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

1. ผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบทุกระดับ เช่น ผู้กำกับการ สารวัตรใหญ่ สารวัตรปราบปราม เป็นต้น และผู้ปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์จะต้องมีความเข้าใจนโยบาย เป้าหมาย

ทิศทางการและหลักการของงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ รวมทั้งความจริงจัง จริงใจ ทำงานเป็นทีม เป็นกระบวนการเดียวกัน ในทุก ๆ ขั้นตอนของการดำเนินการตำรวจชุมชนสัมพันธ์

2. บุคลากรในหน่วยงานจะต้องพร้อมใจกันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพพจน์ของงานในหน้าที่ของตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธา เป็นที่ยอมรับของประชาชน ชุมชนและมวลชน

3. ชุดปฏิบัติการหรือผู้ทำงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์จะต้องมีอุดมการณ์ มีจิตสำนึก ที่จะเสียสละแรงใจ แรงกาย เพื่องานตำรวจชุมชนสัมพันธ์อย่างแท้จริงด้วยความขยัน อดทน ยอมลำบากและมีวินัย ด้วยการพัฒนาตนเองให้กล้าแกร่ง ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขทั้งปวง เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน เยาวชน และสร้างครอบครัวให้มีความรัก ความอบอุ่น เพื่อที่จะต้องไม่ห่วงหน้าพะวงหลังเมื่อเข้าปฏิบัติงาน

4. มีการจัดแบบสวัสดิการ การบำรุงขวัญและกำลังใจ ทั้งในขณะปฏิบัติงานและเมื่อปฏิบัติงานสำเร็จบรรลุเป้าหมาย เช่น สวัสดิการเกี่ยวกับความเป็นอยู่ เครื่องใช้ไม่สอย ทั้งส่วนตัวและครอบครัว การยกย่องเมื่อทำดี เปิดโอกาสให้ก้าวหน้าด้วยการสนับสนุนและเกื้อกูล

5. กิจกรรมต่าง ๆ ให้เลือกจากสิ่งง่าย ๆ และที่มีอยู่แล้ว เช่น งานประเพณี ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และกิจกรรมในวิถีชีวิตปกติในชีวิตประจำวันของชุมชน

6. บุคลากร และผู้ปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์จะต้องได้รับการพัฒนา หล่อหลอมทั้งในด้านจิตใจได้สำนึก อุดมการณ์ ความรู้ความสามารถ ทักษะ ความคิดและจิตใจ โดยผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรของตำรวจชุมชนสัมพันธ์

7. ตำรวจในหน่วยตลอดจนครอบครัวจะเร่งร่ำในการสร้างสรรค์และการพัฒนาตนเอง สร้างคุณงามความดี มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ประหยัด พึ่งตนเอง เป็นศักดิ์ศรีแก่หน่วยงานเป็นที่ยอมรับนับถือ ศรัทธาของประชาชนทั่วไป

8. ตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ จะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนตำรวจในหน่วย และถือว่าเป็นตัวแทนของหน่วยที่ไปปฏิบัติภารกิจที่จะนำชื่อเสียงมาสู่หน่วยงานเป็นส่วนรวม

9. ครอบครัวของผู้ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์เป็นฐานสำคัญ ดังนั้นจึงต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่จากผู้ปฏิบัติงานที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเองและหน่วยงาน หรือผู้บังคับบัญชาไม่ให้ครอบครัวหรือผู้ปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์มีปัญหา ทั้งได้รับการสนับสนุน เกื้อกูลเป็นอย่างดี ให้มีความรัก ความอบอุ่น มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ประหยัด มีความสุข มีความมั่นคง ตามสมควรแก่อัตรา

วิถีทางสู่เป้าหมายงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์

เป้าหมายของงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์มี 2 เป้าหมาย เป้าหมายสูงสุดคือ ความสงบสุขของชุมชนและสังคม เป้าหมายรองหรือเป้าหมายของความสำเร็จ คือ ประสิทธิภาพสูงสุดในการป้องกันและปราบปรามแก้ไขปัญหาอาชญากรรม อุบัติภัย ยาเสพติดและความมั่นคง

วิถีทางที่จะดำเนินการไปสู่เป้าหมายดังกล่าวข้างต้นมี 2 วิธีการคือ

1. ประชาชนมีความเข้าใจ ศรัทธา นับถือ ให้ความร่วมมือ มีบทบาทในการเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง

2. การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนของตำรวจชุดปฏิบัติการตำรวจตำรวจชุมชนสัมพันธ์ ซึ่งมีกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ได้แก่

2.1 กิจกรรมในวิถีชีวิตประจำวันของประชาชนในชุมชน

2.2 กิจกรรมตามขนบธรรมเนียม ประเพณีของชุมชน

2.3 กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาสาธารณประโยชน์ของชุมชน

มาตรการและการเตรียมการ

ขั้นเตรียมการ

ในการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ที่สำคัญสิ่งแรกคือ ขั้นการเตรียมการก่อนที่จะเข้าไปถึงขั้นปฏิบัติความร่วมมือในเรื่องตัวบุคคลที่จะเข้าไปสัมผัสกับประชาชนจะต้องไม่เข้าไปสร้างปัญหาให้กับประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเอกชนที่เข้าไปดำเนินการในบางส่วนอยู่ก่อนแล้ว การใช้อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่จะช่วยปฏิบัติการให้มีความคล่องตัว และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ความต้องการของประชาชนในพื้นที่หรือสิ่งที่จะช่วยหรือจะต้องช่วยหรือแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงประโยชน์ผลที่จะได้รับเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดความสำคัญและความเร่งด่วนของพื้นที่เป้าหมายที่จะต้องปฏิบัติก่อน หลังเรียงลำดับความสำคัญลงไปก็จะทำให้การปฏิบัติได้ผลดียิ่งขึ้นจะทำให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันได้ดียิ่งขึ้น ในขั้นเตรียมการแยกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

บุคคลที่ปฏิบัติงาน

จะต้องพิจารณาคุณสมบัติของบุคคลผู้ปฏิบัติงานเป็นอันดับแรก หากจัดบุคคลที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสมกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ความล้มเหลวจะเกิดขึ้นฉะนั้นบุคคลที่จะปฏิบัติงานจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- มีอุดมการณ์ กล่าวคือต้องเป็นบุคคลที่จิตใจซื่อ มือสะอาด เห็นประโยชน์ส่วนรวม สำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัว สามารถที่จะสร้างศรัทธาให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นนับถือ มีความเสียสละ ประพฤติตนในลักษณะมีความเรียบง่าย และประหยัด สามารถที่จะลดอบายมุข เป็นตัวอย่างแก่ประชาชนได้

- มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถที่จะเข้าถึงประชาชนได้เป็นอย่างดี ความมีมนุษยสัมพันธ์ เป็นเรื่องที่สามารถฝึกฝนอบรมได้ แต่ต้องใช้เวลา หากสามารถที่จะคัดเลือกตำรวจที่มีลักษณะ ดังกล่าว เคยผ่านงานด้านประชาสัมพันธ์มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมาก่อนเข้ามาเป็นทีมงาน จะช่วยให้ การทำงานรวดเร็วยิ่งขึ้น แต่หากมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทีมงานใหม่ ที่ไม่เคยผ่านงานดังกล่าวมา ก่อน ต้องมีการฝึกอบรมโดยเน้นด้านมนุษยสัมพันธ์ วิธีเข้ากับประชาชน ไม่สร้างปัญหาและลด ความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ โดยคำนึงถึงงานหลักที่จะนำไปสู่เป้าหมาย สิ่งสำคัญเอาชนะใจ คนด้วยการทำความดี บางครั้งการทำงานของตำรวจต้องมีความยืดหยุ่น สำหรับความผิดพลาดโทษ ที่ไม่ก่อความเดือดร้อนรำคาญให้กับประชาชนโดยส่วนรวม แทนที่จะต้องเข้าทำการจับกุมนำตัวไป ดำเนินคดีที่สถานีตำรวจ แต่ใช้ระบบการแนะนำ อบรม ตักเตือน เป็นต้น

- มีบุคลิกดี มีลักษณะเป็นผู้นำ มีความริเริ่มสร้างสรรค์ อดทน อดกลั้น นอกจากมี มนุษยสัมพันธ์ดีแล้ว บุคลิกของตำรวจเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยจูงใจสร้างความศรัทธาและเคารพ ยำเกรงได้อีกด้วย จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องพยายามคัดเลือกทีมงานตำรวจที่มีบุคลิกที่ดี องอาจ สง่าผ่าเผย แต่งกายที่สะอาด ทรงผมให้อยู่ในระเบียบวินัยที่กรมตำรวจกำหนดไว้ และการใช้คำพูดจา กับประชาชนสุภาพนุ่มเสียงน่าฟัง เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำประชาชนชุมชนได้ นอกจากนั้นแล้ว จะต้องเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์นำชุมชนไปสู่ความเจริญในทางที่ดี สิ่งที่จะต้องมียู่ในตัวของตำรวจคือ การฝึกจิตใจให้มีความอดกลั้นในสิ่งที่กระทบต่อจิตใจในขณะที่ปฏิบัติงานให้นำไปสู่ความสำเร็จ พร้อมกับร่างกายจะต้องมีความอดทนต่ออุปสรรคในพื้นที่ที่จะต้องไปปฏิบัติงานในทุกพื้นที่และทุก รูปแบบ

- มีความประพฤติดี ความประพฤติของตำรวจที่ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์เป็นสิ่ง สำคัญมาก และมีความเชื่อมโยงกับความมีอุดมการณ์ หากตำรวจมีความประพฤติดีแล้วย่อมจะ สามารถนำไปสู่ความมีอุดมการณ์ได้ เช่น ไม่เป็นผู้มัวเมาในอบายมุข เสพสุราเป็นอาฉิม ชอบเล่น การพนัน หรือสร้างหนี้สินล้นพ้นตัว กดขี่ข่มเหงรังแกประชาชนและเบียดเบียนประชาชนขาดความ เชื่อถือจากประชาชนในพื้นที่ ทำให้ประชาชนขาดความศรัทธา จึงจำเป็นจะต้องคัดเลือกตำรวจที่ ประพฤติดีเข้าปฏิบัติงาน

- ผ่านการอบรมประชาสัมพันธ์ ชุมชนและมวลชนสัมพันธ์มาก่อนจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์มิฉะนั้นเขาจะไม่ทราบเลยว่า เขาจะทำอะไร

อย่างไรจึงจะถูกต้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกรมตำรวจจากนั้นในขอบข่ายในการทำงานของแต่ละหน่วยงานในด้านนี้ ก็ควรที่จะกำหนดให้ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน

- เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญจะนำไปถ่ายทอดให้กับประชาชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความรู้ความเข้าใจในขั้นเตรียมการนี้ต้องมีการฝึกอบรมให้ตำรวจมีความรู้เท่าเทียมกันเพื่อสามารถทำงานทดแทนกันได้ในทุกโอกาส

- ความรู้ความสามารถพิเศษ เป็นส่วนช่วยเสริมงานด้านชุมชนสัมพันธ์ อบรมหรือชี้แนะประชาชนในลักษณะการถ่ายทอดความรู้ด้านกฎหมายข้อแนะนำตามคู่มืออาจไม่ประสบความสำเร็จ หากตำรวจเข้าไปสัมผัสกับชุมชนแต่ละพื้นที่ที่มีความรู้พิเศษเช่น ช่างไม้ ช่างเครื่องยนต์ การเกษตร เป็นต้น ย่อมจะเป็นการเสริมงานดังกล่าวได้ดียิ่งขึ้นการช่วยเหลือประชาชนใช้ความรู้ความสามารถพิเศษ ย่อมเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความรักความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ ในลักษณะที่ไม่ต้องการผลประโยชน์ตอบแทนตีราคาเป็นค่าเงิน ในทีมงานของตำรวจที่ทำหน้าที่ชุมชนสัมพันธ์ในทีมหนึ่ง ๆ ควรจะมีตำรวจที่มีความรู้พิเศษอย่างน้อยหนึ่งคนร่วมงานด้วย

เครื่องมือเครื่องใช้

เป็นเครื่องช่วยในการทำงานชุมชนสัมพันธ์เป็นอย่างมากถ้ามีการบรรยายโดยการพูดอย่างเดียว ย่อมจะเกิดความเบื่อหน่ายกับผู้ฟังและมองภาพไม่เห็นเด่นชัดความรู้พื้นฐานของผู้ฟังไม่เท่ากันจึงต้องเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ติดตัวไปในทีมงานฉะนั้นควรเตรียมการจัดสรรงบประมาณเตรียมไว้ใช้งานคือ

เครื่องมือเครื่องใช้สร้างความคุ้นเคย

- เครื่องมือช่างไม้ เครื่องมือการเกษตร เครื่องมือช่างตัดผม เครื่องมือแพทย์ เป็นต้น
- เครื่องฉายแผ่นใส สไลด์ จอ
- วีดีโอ เครื่องเล่นวีดีโอ ทีวี
- กล้องถ่ายรูป
- เครื่องทำไฟขนาดเล็ก

เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติ

- เครื่องขยายเสียง
- เครื่องฉายแผ่นใส สไลด์ ไวท์บอร์ด กระดานดำ
- ทีวี วีดีโอ
- เครื่องฉายภาพยนตร์ พร้อมจอ
- เอกสารแนะนำประชาชน

การวางแผนออกปฏิบัติงาน

1. ความเป็นไปได้ มิใช่เป็นการกำหนดแผนให้ปฏิบัติอ่านแล้วไม่เข้าใจ ไม่ทราบว่า จะทำอะไร ที่ไหน
2. ชัดเจน การกำหนดตัวบุคคลผู้รับผิดชอบ และทีมงานปฏิบัติในพื้นที่เป้าหมาย ต้อง ชัดเจน ครอบคลุมหมายภารกิจต้องชัดเจนไม่คลุมเครือ
3. อ่อนตัวในบางกรณีเมื่อปฏิบัติไประยะหนึ่งประสบปัญหาบางประการ เช่น ประชาชนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ หรือตัวบุคคลในทีมงานประสบปัญหาไม่สามารถดำเนินงานต่อไปในลักษณะเช่นนี้จะต้องมีความอ่อนตัวโดยมีการปรับแผนการปฏิบัติเสียใหม่
4. กำหนดระยะเวลาติดตามผลการปฏิบัติและการประเมินผลเป็นปัจจัยสำคัญ อย่างยิ่งในการวางแผน หากไม่มีการกำหนดระยะเวลาการปฏิบัติและการติดตามผลประเมินผล อาจจะทำให้ประสบผลสำเร็จได้ยาก

วิธีการปฏิบัติงานสำรวจชุมชนสัมพันธ์

- ขั้นที่ 1 การพบปะและเยี่ยมชุมชนและประชาชนในชุมชน
การพบปะเยี่ยมผู้นำนวมทั้งประชาชนจึงเป็นวิธีการอันหนึ่งที่จะนำมาซึ่ง ความเข้าใจ ความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น ความเคารพนับถือสู่ความรัก ความศรัทธา
- ขั้นที่ 2 การศึกษาชุมชนและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน
เป็นการเรียนรู้และรู้จักชุมชน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนทำให้สามารถ อธิบายสภาพการต่าง ๆ ของชุมชนได้ คาดการณ์ชุมชนได้อันเป็นพื้นฐานของการวางแผน การ ตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมร่วมกับชุมชนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้อง
- ขั้นที่ 3 การร่วมกิจกรรมตามประเพณีและกิจกรรมชุมชน
กิจกรรมตามธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม รวมทั้งกิจกรรมชุมชนต่าง ๆ ที่ชาวบ้านและชุมชนร่วมกันจัดขึ้นเป็นผลรวมวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไข ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ กิจกรรมเป็นสื่อปฏิบัติของการเรียนรู้และความเข้าใจ ในสิ่งต่าง ๆ การเข้าร่วมกิจกรรมจึงเป็นการศึกษาเรียนรู้ชุมชน และสร้างความคุ้นเคย สนับสนุนกับ ประชาชนทำให้ประชาชนยอมรับนับถือเห็นอกเห็นใจ ร่วมมือร่วมใจ เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน และกัน

ขั้นที่ 4 การประชุมวางแผนงานร่วมกับผู้นำชุมชนและประชาชน

การประชุมเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างความเข้าใจในปัญหา การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการเลือกการตัดสินใจ การวางแผนอันเป็นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและรับผิดชอบร่วมกัน การประชุมเป็นการระดมสมองและเพื่อการประนีประนอมความคิดที่หลากหลายให้เป็นหนึ่งเดียวเกิดพลังสามัคคีสู่การปฏิบัติและรับผิดชอบร่วมกัน

ขั้นที่ 5 การเตรียมการ การจัดระบบงานและการประเมินความพร้อม

การเตรียมการและการตรวจสอบความพร้อมในการปฏิบัติการเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก กำลังคนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีความพร้อมปฏิบัติการ ระบบงาน แผนงาน ขั้นตอนในการปฏิบัติกระชับสอดคล้องเหมาะสม วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ไม่ขัดข้อง พร้อมอำนวยความสะดวกในการดำเนินการเหล่านี้คือรากฐานในการปฏิบัติบรรลุความสำเร็จ

ขั้นที่ 6 การปฏิบัติ ตชส. เต็มรูปแบบ

กิจกรรมงานชุมชนมวลชนสัมพันธ์ เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ผู้รับผิดชอบและชุดปฏิบัติการ ตชส. ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนตั้งแต่กิจกรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมในงานอาชีพปกติ กิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นเป็นครั้งคราว อาจเป็นกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น หรือกิจกรรมการพัฒนาอันเป็นสาธารณะ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวจะเป็นวิธีเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนกับตำรวจ การที่ตำรวจเข้าร่วมกิจกรรมอันเป็นเวทีให้ตำรวจ ได้มีโอกาสแสดงผลงานและแสดงพฤติกรรมอันดีงานของตำรวจให้ประชาชนได้รู้จัก เข้าใจและทำให้ประชาชนกับตำรวจที่จะทำงานป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินมีประสิทธิภาพสูง สู่ความสงบสุขของชุมชนและสังคม

ขั้นที่ 7 การติดตามผล การประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข

การวัดผลทำให้ทราบปัญหาและข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ ประเมินผลว่าได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายมากน้อยเพียงใดการปรับปรุงแผนงานหรือโครงการปฏิบัติงานครั้งต่อไป

ความแตกต่างของตำรวจชุมชนสัมพันธ์กับตำรวจชุมชน

งานตำรวจชุมชน (Community Policing) พัฒนารูปร่างมาจากพื้นฐานความเชื่อเดิมของทฤษฎีตำรวจชุมชนสัมพันธ์ ในส่วนที่มุ่งเน้นให้เกิดสัมพันธภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างตำรวจกับประชาชน โดยเชื่อว่าความร่วมมือร่วมใจของตำรวจและประชาชน คนดีในชุมชน คือคุณสมบัติที่สำคัญที่สามารถเอาชนะปัญหาอาชญากรรมส่วนใหญ่ได้ พัฒนาการที่แตกต่างของแนวทางทฤษฎีตำรวจแบบใหม่คือ การเข้าไปฝังตัวทำงานในชุมชน เป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างยาวนาน แทนการเข้าไปถึงที่เกิดเหตุอย่างรวดเร็วเมื่อได้รับแจ้ง

โรเบิร์ต ไทรจอนอวิช (Robert Trojanowicz) แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน กล่าวว่า แนวทางการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนมิใช่เทคนิค หรือระเบียบวาระ แต่เป็นการแสดงความจริงใจของตำรวจ ในการให้บริการแก่ประชาชนในชุมชนเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระหว่างตำรวจและประชาชน

วเรตซ์ จันทรศร คณบดีคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้ให้ความหมายของคำ Community Policing ว่า เมื่อตำรวจต้องการข้อมูลข่าวสารจากประชาชน เพื่อนำไปเป็นทรัพยากรใช้ในการปฏิบัติงานของตำรวจ ตำรวจต้องได้รับความไว้วางใจจากประชาชน วิธีปฏิบัติที่น่าจะเกิดผลดีที่สุดคือ เข้าไปปรับใช้ให้บริการคนในชุมชนเพื่อให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน

ความคิดที่ว่าตำรวจเป็นงานบริการเพื่อสนองความต้องการของประชาชนได้กลายมาเป็นรากฐานสำคัญให้กับแนวความคิดอันเป็นที่มาของตำรวจชุมชนซึ่งอาจอธิบายในเชิงเปรียบเทียบได้ว่า งานตำรวจชุมชนเป็นงานที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อมุ่งสนองความต้องการของประชาชน เหตุผลที่ตำรวจจำเป็นต้องสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนเพื่อค้นหาความต้องการที่แท้จริงของประชาชน แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้กำหนดแผนปฏิบัติ เพื่อสนองผลประโยชน์ให้กับประชาชน ได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ

งานตำรวจชุมชน เป็นการทำงานของตำรวจในสายงานปกติที่ปฏิบัติอยู่แล้วมีหน้าที่ติดต่อและสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อได้รับข้อมูลข่าวสารจากประชาชน แล้วนำมากำหนดให้เป็นนโยบายให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนปฏิบัติ ขณะเดียวกันตำรวจก็สนับสนุนให้ประชาชนช่วยกันแก้ไขปัญหาของตนเองพร้อมกันไปด้วย การวัดผลความสำเร็จสามารถตัดสินได้จาก ประชาชนหวาดกลัวภัยอาชญากรรมน้อยลง

งานสำรวจชุมชนสัมพันธ์ เป็นการทำงานลักษณะจัดชุดขึ้นมาสนับสนุน มีการจัดทำโครงการต่าง ๆ เป็นครั้งคราว ดังนั้นความสัมพันธ์ติดต่อกับประชาชนจึงมิได้เป็นอย่างสม่ำเสมอ แผนการดำเนินงานต่าง ๆ ผู้รับผิดชอบชุดปฏิบัติการจะเป็นผู้ประเมินเอาเองว่ามีปัญหาอะไร ควรทำอะไร เมื่อเสร็จสิ้นโครงการแต่ละโครงการสำรวจชุดปฏิบัติการจะกลับคืนหน่วยงานเดิม ไม่ได้อยู่ปฏิบัติงานสนามเป็นระยะเวลายาวนานหรืออยู่ประจำในชุมชน มีวิธีวัดประสิทธิผลการทำงานจากสถิติอาชญากรรมที่ลดลง

โรเบิร์ต ไทรจาโนวิช (Robert Trojanowicz) และ บอนนนี่ บัคเคอรูซ (Bonnie Bucqueroux) ได้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสำรวจชุมชนสัมพันธ์และสำรวจชุมชนไว้ 10 ประการดังนี้

ตารางที่ 2.1

เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสำรวจชุมชนสัมพันธ์ และสำรวจชุมชน

สำรวจชุมชนสัมพันธ์	สำรวจชุมชน
1. เป้าหมาย: เปลี่ยนท่าทีด้วยการปรับปรุงความสัมพันธ์กับประชาชนเพื่อให้ภาพพจน์ของตำรวจ ดีขึ้น เป็นประจำ	1. เป้าหมาย: แก้ไขปรับปรุงปัญหาความเดือดร้อนของชุมชนจึงติดต่อกับประชาชนในพื้นที่
2. หน้าที่สายงาน: หัวหน้าตำรวจติดต่อกับผู้นำชุมชน นาน ๆ ครั้งจึงจะจัดฝ่ายปฏิบัติไปพบ	2. หน้าที่สายงาน: ตำรวจผู้ปฏิบัติงานอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนจึงติดต่อกับประชาชนในพื้นที่เป็นประจำ
3. คณะกรรมการผู้ทรงเกียรติ เป็นผู้ชี้ปัญหาและสอน ตำรวจ	3. ประชาชนเป็นผู้บอกปัญหา และให้ความร่วมมือในการวางแผนดำเนินงาน
4. เมื่อมีคำถามหรือปัญหาเกี่ยวกับงานตำรวจ เป็นผู้ชี้แจงเรื่องราวโดยมีคณะกรรมการและผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ชี้แจงเรื่องราวโดยมีประชาชนผู้รับตามสายงานตรวจสอบอย่างเป็นทางการ	4. เมื่อมีคำถามหรือปัญหาเกี่ยวกับงานตำรวจชี้แจงเรื่องราวโดยประชาชนผู้รับบริการเป็นผู้ตรวจสอบรับรอง

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ตำรวจชุมชนสัมพันธ์	ตำรวจชุมชน
5. องค์การยังคงความปกติไม่เปลี่ยนแปลงเด่นชัดแม้จะมีโครงการใหม่เกิดขึ้นครั้งคราวแต่ก็ไม่สำคัญ	5. ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญขององค์การตำรวจ เมื่อมีโครงการใหม่จึงต้องมีการคัดเลือก-อบรมตำรวจมีการประเมินค่า พร้อมทั้งมีการส่งเสริมตามสมควร
6. แยกการยอมรับ กล่าวคือ จำกัดการยอมรับอยู่เฉพาะในชุดชุมชนสัมพันธ์เท่านั้น	6. เป็นปรัชญาการทำงานที่ได้รับการยอมรับอย่างทั่วถึงโดยบุคลากรทุกท่านของสถาบัน
7. อิทธิพลจาก เบื้องบนลงล่าง คนที่รู้ดีที่สุด ป้อนงานและทำการตัดสินใจ	7. อิทธิพลจาก เบื้องล่างขึ้นไป โดยประชาชนมีส่วนร่วมช่วยจัดลำดับความสำคัญที่มีผลกระทบต่อนโยบายของตำรวจ
8. พบปะกับประชาชนเป็นช่วง ๆ เพราะรับผิดชอบ ครอบคลุมพื้นที่หลายชุมชน การติดต่อจึงต้องผ่าน หน่วยงานกลาง	8. ประชาชนเรียกหาและเข้าพบตำรวจได้โดยง่ายทั้งโดยอัตเทป-โทรศัพท์ หรือเข้าแจ้งที่สำนักงานในชุมชน
9. สนับสนุนให้ประชาชนอาสาสมัครแต่ประชาชนก็ยังเรียกร้องและยิงคาดหวังให้รัฐบริการมากยิ่งขึ้น	9. ตำรวจสนับสนุนประชาชนให้แก้ไขปัญหาของตนเองและอาสาช่วยเหลือเพื่อนบ้าน (รวมทั้งการใช้กฎหมายปราบปราม) ด้วย
10. ตัดสินความสำเร็จได้จากมาตรการที่ใช้สืบต่อกันมาคือ อัตราการเกิดอาชญากรรมและสถิติการจับกุม	10. ตัดสินความสำเร็จได้จากการลดระดับความหวาดกลัวของประชาชน ความไม่เป็นระเบียบของชุมชนและสัดส่วนการเกิดอาชญากรรม

การจัดกิจกรรมของตำรวจชุมชนสัมพันธ์

ความหมายของการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมของตำรวจชุมชนสัมพันธ์ หมายถึงการชักจูงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานบางส่วนของตำรวจ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เสริมสร้างความเข้าใจ ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการทำงานด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม

1. เพื่อให้ประชาชนเข้าใจสถาบันตำรวจ มีความรู้เกี่ยวกับสถาบันตำรวจดียิ่งขึ้น
2. เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมของตำรวจ
3. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนที่อยากจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถาบันตำรวจได้ทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
4. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับตำรวจ ตำรวจกับประชาชน ประชาชนกับประชาชน
5. เพื่อกระจายข่าวความเจริญก้าวหน้าของสถาบันตำรวจ

ลำดับขั้นตอนของการจัดกิจกรรม

1. การจัดกิจกรรมทั่ว ๆ ไปที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ควรมีการพิจารณาดังนี้
 - 1) ควรมองปัญหาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ค้นหาจนกระทั่งรู้สาเหตุของปัญหา แล้วนำสาเหตุมาตั้งวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา
 - 2) หากกิจกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มคนนั้น ๆ โดยคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์และวัยของกลุ่มที่จะร่วมกิจกรรม กิจกรรมต้องดึงดูดใจผู้เข้าร่วม และมีประโยชน์สำหรับตำรวจชุมชนสัมพันธ์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมมองเห็นประโยชน์และรับรู้ได้
 - 3) กำหนดบทบาทของเจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนสัมพันธ์ ชี้แจงให้เข้าใจจุดมุ่งหมาย ประโยชน์ ความสำคัญของโครงการ ปรึกษาผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบในหน่วยงานนั้น ๆ กำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่เหมาะสม เตรียมอุปกรณ์ เตรียมงบประมาณ และเตรียมของแจกเมื่อเสร็จกิจกรรม กำหนดตารางปฏิบัติ ตั้งแต่วัน-เวลาที่เปิด จนถึง วัน-เวลาที่ปิดกิจกรรม สรรหาประธานเปิดและปิด

กิจกรรม จัดหมายกำหนดการ คำกล่าวสำหรับผู้ดำเนินกิจกรรมและคำกล่าวของประธานในพิธีเปิด พิธีปิดกิจกรรม

2. การจัดกิจกรรมด้านงานตำรวจโดยตรง

- 1) ประชุมมอบหมายภาระหน้าที่การตัดสินใจเมื่อเกิดปัญหาแก่ผู้ปฏิบัติและซักซ้อมความเข้าใจต่าง ๆ ณ สถานที่ประกอบกิจกรรม และติดต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- 2) โฆษณาประชาสัมพันธ์ ติดป้ายประกาศแจ้งแก่ทุกฝ่าย เชิญผู้มีเกียรติมาร่วมในพิธีเปิด-ปิดกิจกรรม
- 3) ขั้นตอนการปฏิบัติ ต้องมีบรรยากาศเป็นกันเอง มีมิตรภาพที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีการตั้งพนักงานต้อนรับ ผู้ประสานงาน มีการจัดทำหนังสือรุ่น
- 4) ขั้นตอนการประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 5) ดำเนินกิจกรรมเป็นช่วง ๆ หลังจากจบกิจกรรมครั้งแรกแล้ว

การสอดแทรกความรู้ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักถึงปัญหาอาชญากรรม

สิ่งที่สอดแทรกพื้นฐานในการจัดกิจกรรม คือ ความรู้ที่เป็นประโยชน์ ต่อการทำงานของตำรวจ ได้แก่ ปัญหาอาชญากรรมและผลกระทบต่อสังคม กำหนดวิธีการป้องกันหาทางลดโอกาสการประกอบอาชญากรรม หาวิธีดำเนินการป้องกันตนเองที่ถูกต้องเหมาะสม ทำการบันทึกข้อมูล

ชนิดของกิจกรรมที่นิยมจัด

กิจกรรมที่นิยมจัดมีหลายชนิด มีวิธีจัดและผลตอบสนองในเบื้องต้นต่างกัน แต่จุดประสงค์สุดท้ายอยู่ที่เป้าหมายเดียวกันคือ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการเป็นตำรวจและวิธีปฏิบัติงานของตำรวจเพื่อความร่วมมือร่วมใจป้องกันภัยจากอาชญากรรม ชนิดของกิจกรรมที่นิยมได้แก่

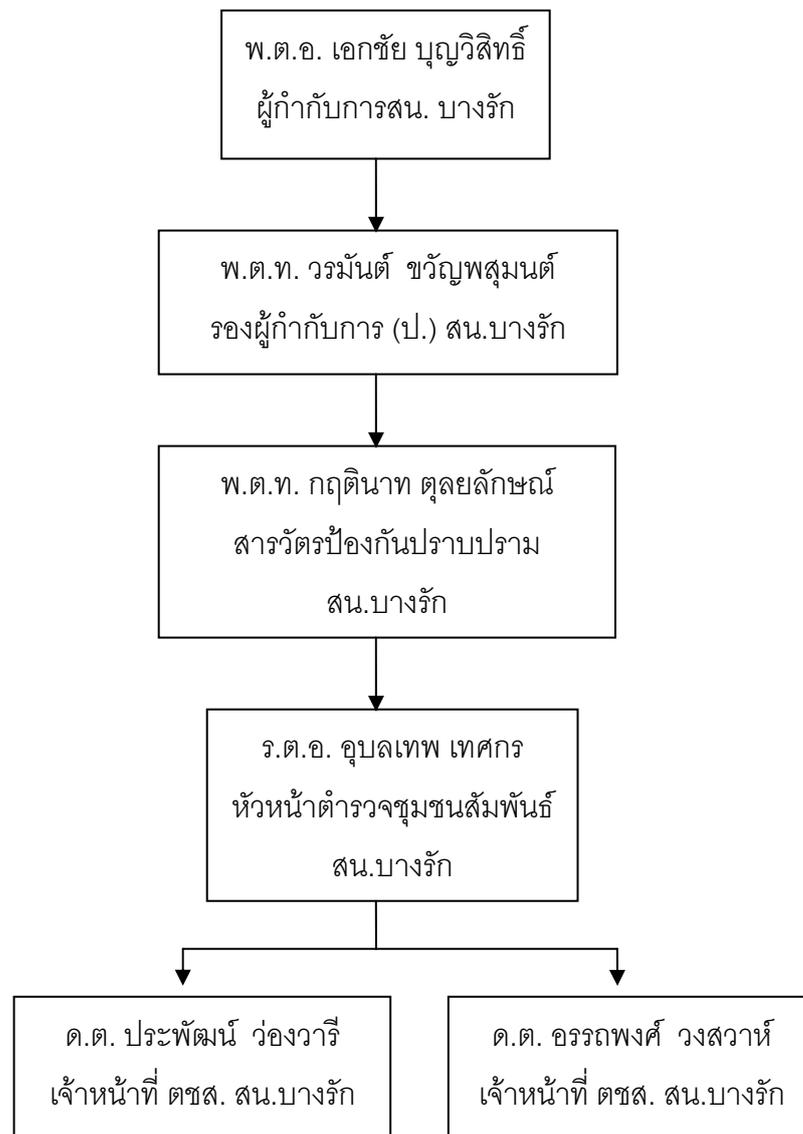
1. กิจกรรมการประกวดต่าง ๆ เช่น ร้องเพลง แสดงละคร วาดภาพ ประกวดสิ่งประดิษฐ์ เป็นต้น ควรเชิญแขกผู้มีเกียรติจากสถาบันธุรกิจ สถาบันการเมือง ให้เป็นผู้มอบรางวัล ถือเป็น การสร้างความสัมพันธ์ได้อีกชั้นหนึ่ง
2. กิจกรรมที่สนับสนุนกิจกรรมอื่น ๆ เช่น รวมขบวนแห่ อุปลักษณ์ที่มกีฬา เป็นต้น
3. การจัดนิทรรศการและการจัดแสดง

4. กิจกรรมเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างตำรวจกับประชาชน เช่น กิจกรรมเปิดโลกตำรวจ นำเยาวชนเข้าดูงานการทำงานของตำรวจ
5. กิจกรรมเสริมความรู้ เช่น ส่งเสริมอาชีพ ทัศนศึกษา หรือฝึกอบรม เป็นต้น
6. กิจกรรมให้บริการ เช่น รับแจ้งเอกสารหายนอกสถานีตำรวจ
7. กิจกรรมด้านกีฬา
8. กิจกรรมพัฒนา เช่น ทำความสะอาดสถานีตำรวจ
9. กิจกรรมในวาระโอกาสพิเศษ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันตำรวจ เป็นต้น
10. กิจกรรมอื่น เช่น การจัดระบบรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน หรืออย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรม

งานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ สถานีตำรวจนครบาลบางรัก

การดำเนินงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจนครบาลบางรัก มีสายการบังคับบัญชาดังนี้

ภาพที่ 2.1
 สายการบังคับบัญชาตำรวจชุมชนสัมพันธ์ของ
 สถานีตำรวจนครบาลบางรัก

ที่มา: เอกสารผลการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์สถานีตำรวจนครบาลบางรัก

โครงการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน

เจ้าของโครงการ ตชส. สน. บางรัก

หลักการและเหตุผล

อาชญากรรมที่สืบเนื่องมาจากยาเสพติดเป็นภัยร้ายแรงของทุกสังคม ก่อความเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจนไม่อาจประเมินค่าเป็นเงินได้สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันความสงบเรียบร้อยของประชาชนการป้องกันอาชญากรรมจึงเป็นภารกิจหลักที่สำคัญจะต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน แต่สำนักงานตำรวจแห่งชาติเพียงหน่วยงานเดียวคงไม่สามารถปฏิบัติภารกิจอันยิ่งใหญ่นี้ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายได้ จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชนซึ่งเป็นแนวยุทธศาสตร์ในเชิงรุกในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

สถานีตำรวจนครบาลบางรักได้ตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบในฐานะที่เป็นหน่วยที่ได้รับการฝึกหลักสูตรสายตรวจประชาชนและตำรวจบ้านจากสถานีตำรวจนครบาลบางรักและนำมาเป็นแนวทางในนโยบายแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนมาใช้ในการป้องกันอาชญากรรม จึงได้จัดทำโครงการนี้ขึ้นเพื่อแสวงหาความร่วมมือกับประชาชนทุกรูปแบบให้ประชาชนและนักเรียนนักศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบมีความคิดริเริ่มในการป้องกันยาเสพติดให้โทษและอาชญากรรมโดยเสนอแนวคิดหลักการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อช่วยดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนและบริเวณโดยรอบอีกทั้งเป็นการเสริมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ซึ่งจะนำมาซึ่งความสงบสุขของประชาชนในพื้นที่ สน. บางรักต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสนองต่อนโยบายตำรวจแห่งชาติในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษและอาชญากรรมด้วยการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน
2. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ
3. เป็นการดำเนินนโยบายเชิงรุกอย่างเป็นรูปธรรม
4. ทำให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถป้องกันตนเองได้

เป้าหมาย นักเรียนในสถานศึกษาในเขตรับผิดชอบ

การดำเนินการ

1. จัดกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนสัมพันธ์เข้าไปประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกและบรรยายในสถานศึกษาและชุมชนให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดและอาชญากรรม
2. จัดกำลังออกตรวจเยี่ยมชุมชนทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับภาครัฐและภาคเอกชน
3. จัดกำลังร่วมกับประชาชนในงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งาน 100 ปีเขตบางรัก ร่วมทำบุญกับหน่วยงานต่าง ๆ
4. งานเผยแพร่ข่าวสารให้กับสื่อมวลชน
5. งานกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การผลิตน้ำมันไบโอดีเซล

งบประมาณ ใช้งบประมาณภายในหน่วยงาน

การประเมินผล

ดำเนินการประเมินหลังจากเสร็จสิ้นการปฏิบัติงานแบบสอบถามว่าประชาชนภายในชุมชนหรือนักเรียน นักศึกษามีความพึงพอใจและมีความรู้ในการป้องกันยาเสพติดให้โทษและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนหรือของตนเองเพิ่มขึ้นหรือไม่เปรียบเทียบกับสถิติผลการเกิดและจับกุมอาชญากรรม ส.น. บางรัก

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประชาชนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและการป้องกันยาเสพติดให้โทษโดยสามารถนำไปใช้งานได้
2. การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. สามารถเพิ่มประสิทธิภาพเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอย่างได้ผล ประชาชนในพื้นที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมาก

จากการดำเนินโครงการที่ผ่านมา พบว่าประสบปัญหาในเรื่องของงบประมาณ และด้านกำลังพลในการดำเนินงานด้านชุมชนสัมพันธ์ ซึ่งยังขาดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่จะลงไปดำเนินงานด้านชุมชน ทำให้การเข้าไปการเข้าไปตั้งประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทำได้น้อย ส่งผลให้การพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานด้านชุมชนสัมพันธ์จึงยังไม่สามารถบรรลุผลได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แพทยา แก้วพวง (2533, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง พบว่า 1. ไม่พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีอายุมากจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่า กรรมการหมู่บ้านที่มีอายุน้อย 2. พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีระดับการศึกษาต่ำ 3. พบว่ากรรมการหมู่บ้านโดยการเลือกตั้งจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง 4. พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีหน้าที่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่มากจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่น้อย 5. พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีมาตรฐานการดำรงชีพสูงจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นที่มีมาตรฐานการดำรงชีพต่ำ 6. พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมากจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมน้อย 7. พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านมากจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดำเนินงานของกรรมการหมู่บ้านน้อย

สมชาย วาณิชเสณี (2533, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องนโยบายกรมตำรวจโดยศึกษาเฉพาะกรณีโครงการชุมชนสัมพันธ์ของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ซึ่งได้ทำการทดสอบความแตกต่างของชุมชนที่มีโครงการชุมชนสัมพันธ์กับที่ไม่มีโครงการพบว่า

1. ความเข้าใจทัศนคติในทางบวก ความเชื่อมั่น ความสัมพันธ์อันดีระหว่างตำรวจกับประชาชนในชุมชนที่มีโครงการสูงกว่าชุมชนที่ไม่มีโครงการ

2. การสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของตำรวจในการป้องกันและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนมีโครงการและหลังมีโครงการของชุมชนที่มีโครงการและชุมชนที่ไม่มีโครงการพบว่าความเข้าใจทัศนคติในทางบวก ความเชื่อมั่น ความสัมพันธ์อันดีการสนับสนุน และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อตำรวจในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ (2532, น. 96) ได้ศึกษาถึงปัญหาของโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์กับการพัฒนาสังคม ผลการศึกษาพบว่าอุปสรรคที่สำคัญในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ คือ ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน จึงจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนเพื่อให้เข้ามาจับบทบาทและมีส่วนร่วมในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอีกทั้งเป็นการสร้าง

ความเข้าใจอันดี ทศนคติ ศรัทธา ความเชื่อมั่น และความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชนมีความสามารถในการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความมั่นคงในระดับพื้นฐานของตนเองได้ โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 7 ขั้นตอนดังนี้คือ

1. การพบปะและเยี่ยมเยียนผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน
2. การศึกษาชุมชนและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน
3. การร่วมกิจกรรมตามประเพณีและกิจกรรมชุมชน
4. การประชุมวางแผนงานร่วมกับผู้นำชุมชนและประชาชน
5. การเตรียมการ การจัดระบบงานและการประเมินความพร้อม
6. การปฏิบัติการตำรวจชุมชนสัมพันธ์เต็มรูปแบบ
7. การติดตามผล การประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข

จากการดำเนินงานตามแนวทาง และขั้นตอนดังกล่าว ผลให้เกิดความสงบสุข ลดปัญหาอาชญากรรม และมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

อิทธิพล สุขยั้ง (2537, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติของผู้นำชุมชนในพื้นที่เป้าหมายต่อการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนสัมพันธ์พบว่า ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นชายอายุระหว่าง 51-60 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยม และประกอบธุรกิจส่วนตัวมีฐานะปานกลางลักษณะชุมชนส่วนใหญ่เป็นย่านพักอาศัยและชุมชนแออัด ปัญหาที่พบในชุมชนส่วนใหญ่เป็น

เรื่องการลักขโมย ปัญหายาเสพติด และการพนัน รูปแบบกิจกรรมของเจ้าหน้าที่เข้าไปดำเนินการได้แก่ การเข้าไปพบปะเยี่ยมเยียนประชาชน การเข้าไปแจกหนังสือเอกสารและเข้าไปร่วมงานที่ชุมชนจัดขึ้น และพบว่าผู้นำชุมชนส่วนใหญ่รู้จักและมีความเข้าใจในงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์เป็นอย่างดี รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่องานนี้จากการสัมภาษณ์พบว่า ทุกคนเห็นว่า โครงการมีประโยชน์ต่อชุมชนควรที่จะดำเนินการอย่างต่อเนื่องด้านปัญหาอุปสรรคผู้นำ ชุมชนเห็นว่าประชาชนทั่วไปยังไม่ค่อยเข้าใจงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์เพียงพอ ประชาชนในชุมชนมักไม่ให้ความร่วมมือเพื่องานของส่วนรวม

ดิสดนัย ภูริปโชติ (2537, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความร่วมมือของประชาชนในโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์ ในเขตกองบังคับการตำรวจนครบาลธนบุรี พบว่าประชาชนที่มีความร่วมมือต่อโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์ระดับสูง ได้แก่ประชาชนเพศชาย มีอายุระหว่าง 26-40 ปี ประชาชนที่มีระดับทัศนคติเห็นด้วยกับโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์ ส่วนประชาชนเพศหญิง กลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 26 ปีลงมาให้ความร่วมมือในระดับต่ำส่วนกลุ่มประชากรที่มีระดับการศึกษาและความรู้ความเข้าใจต่างกันมีระดับการให้ความร่วมมือไม่ต่างกันส่วนปัจจัยที่มี

ผลกระทบต่อโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์ได้แก่ เพศ อายุ และทัศนคติ ส่วนระดับการศึกษาและ ความรู้ความเข้าใจ ไม่ปรากฏผลว่ามีผลกระทบต่อความร่วมมือแต่อย่างใด

สิทธิพัฒน์ ตันตียนนท์ (อ้างถึงใน ธีรวิมล ทองรอด, 2542, น. 41) ได้ศึกษาถึงทัศนคติ ของตำรวจและประชาชนต่อความสำเร็จของนโยบายตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในพื้นที่ของกองบัญชาการ ตำรวจนครบาล

1. การดำเนินงานตามนโยบายตำรวจชุมชนสัมพันธ์ให้ประสบความสำเร็จและ ให้อำนวยความสะดวกสบายให้แก่ประชาชนได้นั้น จะต้องมีการเตรียมการดำเนินการที่ดี มีการวางแผน มีการจัดทรัพยากรต่าง ๆ ให้ใช้ได้อย่างเกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด มีการจัดโครงสร้างหน่วยงานให้ ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม มีการดำเนินการใช้ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ และจะต้องมี การประเมินผลเพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับการปรับปรุงสำหรับการปฏิบัติต่อไป

2. ในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างตำรวจและประชาชน ตำรวจและประชาชน เห็นว่าควรมีการออกเยี่ยม สร้างสรรค์ เล่นกีฬา กับสมาชิกชุมชน

3. เกี่ยวกับสถานะภาพทางสังคมของตำรวจและประชาชน ผู้มีการศึกษาสูงมักจะมี ทัศนคติในเชิงบวกต่อนโยบายตำรวจชุมชนสัมพันธ์

ขจร พัฒนพงษ์ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์ ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 9 ผลการศึกษาพบว่า

1. ประชาชนส่วนใหญ่ มีทัศนคติที่ค่อนข้างดีต่อตำรวจและยอมรับโครงการตำรวจ ชุมชนสัมพันธ์

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กับ ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อตำรวจ

3. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในด้านรายได้และการศึกษามี ความสำคัญกับการยอมรับโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์

4. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในด้านเพศ สถานภาพสมรส อายุ อาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์